Kč 20,– 5781 PROSINEC 2020 *ROČNÍK 82*

ראש חדש ROŠ CHODEŠ

KISLEV
TEVET

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Elie Nadelman: *Žena u klavíru*, 1920–1924. K textu na stranách 14–15.

חנוכה שמח VESELÉ SVÁTKY CHANUKA

SITUACE NA HAGIBORU

Přes všechna preventivní opatření se ani Domovu sociální péče Hagibor nepodařilo zcela zabránit proniknutí koronavirové epidemie do jeho areálu. Stejně jako v jiných podobných sociálních zařízeních se i tam vyskytlo několik klientů i zaměstnanců, pozitivních na nemoc covid-19. Vzhledem k tomu musela část pracovníků do karantény a někteří z nich rovněž onemocněli. Díky maximálnímu úsilí zbylého personálu, mnoha dobrovolníků, zejména z řad členů židovské obce a lidí s ní spřízněných – a také díky pomoci Armády ČR a Českého červeného kříže – se zdravotní situaci podařilo postupně konsolidovat a od poloviny listopadu pomalu zlepšovat. Desítkám ochotných dobrovolníků za solidaritu a obětavost, se kterou Hagiboru a jeho klientům bez váhání pomohli v kritické situaci, vedení domova, ŽOP i FŽO mnohokrát děkují.

V posledních dnech je u personálu a klientů pravidelně prováděn antigenní test, pravděpodobnost chybného výsledku je ale až 25 procent. Současně stále trvá riziko přenosu infekce od návštěv, jimž systém testování nenařizuje, resp. neumožňuje. Z uvedených důvodů je na Hagiboru nutné zachovávat i nadále maximální opatrnost. *hp*

DOKUMENTAČNÍ CENTRUM V BRNĚ

Cílem letos na jaře založeného Nadačního fondu pro zbudování a provozování Dokumentačního centra holokaustu na Moravě je „prezentovat dějiny Židů na historickém území Moravy a podporovat činnosti určené ke vzdělávání mladé generace v duchu vzájemné tolerance a úcty k židovské tradici a kultuře“.

Celý první rok jeho ředitel Martin Reiner pracoval na uzavření dohody s městem Brnem: „Podařilo se nám uzavřít memorandum o spolupráci, kterým se město zavazuje k poskytnutí velmi exkluzivního pozemku naproti hotelu Grand, tam, kde je velké parkoviště. Kdybychom neměli pozemek, bylo by zbytečné se s architekty o něčem dalším bavit.“

Dalším plánovaným krokem je svolání mezinárodní konference, na níž by se měli sejít jak domácí odborníci, tak například ředitelé židovských muzeí z celého světa. „Budeme se bavit o tom, co přesně by měl takový dům zahrnovat obsahově. Doufám, že konference zdárně proběhne příští rok na jaře. Pak budeme mít pro architekty jasné ideové zadání. V budově Dokumentačního centra holokaustu na Moravě by mělo vzniknout moderní muzeum, z velké části virtuální. Viděl jsem už několik muzeí v Amsterodamu, Varšavě, Berlíně a jinde a je mi jasné, že pokud má zaujmout mladé lidi, tak tam nemůžeme mít vitríny plné listin – tedy muzeum tradičního typu, ale že potřebujeme obraz, zvuk, vytvořit velmi silné emoce, tak aby návštěvníci odcházeli skutečně otřeseni. A myslím, že to dokážeme. Musí se to udělat vyváženě, aby z toho nebyl Disneyland, ale je třeba útočit velmi přímočaře na emoce mladých lidí.“

A jak to bude s financemi, které by umožnily takový velký projekt realizovat? „Potřebujeme patnáct milionů,“ konstatuje Reiner. „Za tím plurálem stojím já a Jakub Kynčl, ale i celý nadační fond pro zbudování a provozování centra. To je oficiální instituce, která za tímto projektem stojí. Má exkluzivní správní radu, v jejímž čele stojí Mikuláš Bek, je tam Pavel Rychetský, Petr Kolář, dále předseda FŽO v ČR Petr Papoušek a primátorka města Brna Markéta Vaňková. To je tým, který je schopen leccos zvládnout. Architektonickou soutěž chceme uspořádat sami.“ *čr*

NOVINKY Z JCC PRAGUE

Nově vznikající kulturně komunitní centrum JCC Prague spustilo podcast, který se věnuje současným židovským a izraelským tématům. Kromě komentářů Jana Fingerlanda, např. o Abrahamovských dohodách, o tom, jaký dopad má covid na židovství a židovský svět či jak američtí Židé vybírali prezidenta, přinášejí také rozhovory Ireny Kalhousové s Izraelci žijícími v Praze a mezi prvními jsou zakladatelé bistra Paprika Gal Levi a Yadin Sharaby. J-cast můžete poslouchat na webové stránce https://j-cast.libsyn.com nebo na platformách Spotify, Apple Podcast, Google Podcast, Deezer, Sitcher, Public Radio a TuneIn. JCC Prague připravuje několik dalších on-line projektů pro zpestření dlouhé chvíle během pandemie. Sledovat je můžete na Facebooku či Instagramu@ jccprague. *ps*

CENY PAMĚTI NÁRODA

Cenu letos obdrželo pět osobností z České a Slovenské republiky. Oceněná Alžběta Vargová zapisovala s otcem za války jména lidí popravených nacisty. Ve čtrnácti letech s bratrem pomohli utéct židovskému vězni z blízkého koncentračního tábora. Jarmila Weinbergerová, lékařka z pražské židovské rodiny, zachraňovala v Terezíně životy vězňů jako zdravotní sestra na marodce a v Osvětimi se v takzvaném rodinném táboře starala jako vychovatelka o malé děti. Leonidu Dohovičovi bylo jen čtrnáct let, když ho sovětská justice odsoudila na deset let do gulagu. S bojem proti komunistickému režimu nepřestal ani ve vězení. Hana Truncová po únoru 1948 spolupracovala s převaděčem a pomohla několika lidem přes hranice, za to strávila přes osm let za mřížemi. Jedno ocenění bylo uděleno výjimečně in memoriam, a to Květoslavě Bartoňové, která společně se svou spolužačkou zachránila 45 dětí ze slovenského Údolí smrti.

Ceny Paměti národa uděluje Post Bellum už od roku 2010 lidem, kteří vyprávěli svůj příběh pro sbírku Paměť národa a kteří „ve svém životě prokázali, že čest, svoboda i lidská důstojnost nejsou prázdná slova“. *pb*

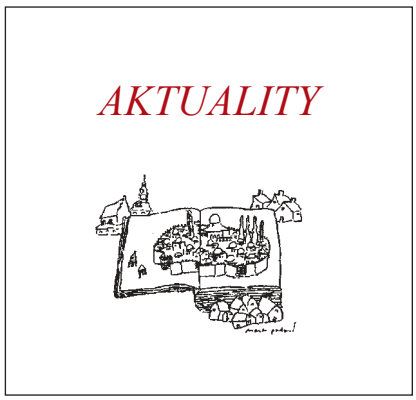

OBSAH

Komentář k Tóře na tento měsíc **4–5**
Říkali jsme jí kněžna
rozhovor s Janou Pacákovou **6–7**
Cesta ze Záboří na Kapitol
Paměti Adolfa J. Sabatha **8–9**
Gertrude Urzidilová – druhá část **10–11**
Židovský hřbitov na Malvazinkách **12, 15**
Rozhrešenie má dať Žid
o knihe Golianova voľba **13, 15**
Sochař a sběratel Elie Nadelman **14–15**
Digitalizace rukopisů v ŽMP **16**
Izrael: *U amerického stolu* **17**
Výběr z českých médií **18**
Kalendárium **19**
Rabín Jonathan Sacks **19**
Z nových knih **20**
Zprávy, kultura, inzerce **21–23**
Zprávy ze světa **24**
Rejstřík **I–IV**

ZA GERTOU VRBOVOU

28. 11. 1926–2. 10. 2020

„Ve snaze přežít válku a nenechat se zabít v německých koncentračních táborech jsem vyvinula tolik energie, že jsem po zbytek života nevěděla, co si s ní počít.“ Gerta Vrbová

Naposledy jsem tetu Gertu viděla před dvěma lety, když byla na návštěvě u kamarádky Inge. Před tím byla na konferenci ve Vídni a z Prahy se chystala na plavbu po norských fjordech. Povídaly jsme si a smály se celé odpoledne. Z autobusu jsem pak mávala, dokud mi její drobná postava nezmizela za panelákem.

Gerta Vrbová zemřela v nedožitých 94 letech 2. října 2020 v Londýně.

Narodila se 28. listopadu 1926 jako jediné dítě Maxe a Jozefíny Sidonových v Trnavě. Tatínek měl na náměstí řeznictví. Často se u nich scházela celá rodina i příbuzní z Maďarska. Až do vyhlášení Slovenského státu roku 1939 se Gerta cítila jako každá jiná slovenská školačka. Jednoho dne ale přišla ke škole a dozvěděla se, že dovnitř nesmí, jelikož je Židovka. Dcera prodavače v jejich obchodě, Maruška, jí řekla, že už se s ní nesmí přátelit. „Táta povídal, že jste Židi, tak vás brzy vyženou, on pak přebere váš obchod a přestěhujeme se do vašeho domu. Musíme ukázat, že se s Židy nestýkáme.“

Tatínek Max nevěřil, že by se na Slovensku mohlo dít takové bezpráví, a rozhodl se zůstat.

Když roku 1942 přišly první příkazy k deportacím a jejich bývalý prodavač opravdu převzal řeznictví a usadil se v jejich bytě, utekla rodina do Maďarska ke Gertině tetě Manci. Žili pod falešnými jmény s padělanými doklady, ale když Maďarsko obsadili Němci, nezbývalo než se opět vrátit na Slovensko. Tentokrát ale bez tatínka. Dobrovolně se přihlásil na policii, aby rodině umožnil utéct.

V Bratislavě Gerta sehnala pro sebe i matku nové doklady a přidala se k odboji. Také se po delší době setkala s kamarádem z dětství Rudim Vrbou. Utekl z Osvětimi a přivezl příšerné svědectví o koncentračních táborech.

Přes všechnu opatrnost Gertu i maminku zatklo gestapo. Měly se přiznat, že jsou Židovky a mají padělané doklady. Gerta už věděla, co je čeká. Když jednoho dne zůstaly ve výslechové místnosti na chvíli samy, navrhla matce, aby vyskočily z okna a utekly. Maminka k tomu nenašla sílu. „Odmítla se k oknu i jen přiblížit, ale já se od něho nemohla odtrhnout. Dívala jsem se ven za příslibem svobody a života. Najednou mě touha žít zasáhla takovou silou, že všechny pochybnosti zmizely a já vyskočila z okna.“

Skrývala se pak na Slovensku i v Maďarsku.

Po válce se vrátila do Trnavy. Rodiče nepřežili. Ani většina příbuzných. Shledala se ale s Rudim a kamarádkou Inge. Společně odjeli studovat do Prahy. Gerta si vybrala medicínu. Promovala roku 1950, ale s Rudim se vzali už během studií, roku 1947. Narodily se jim dvě dcery – Helena a Zuzka. Gerta chvíli praktikovala jako lékařka, ale pak pochopila, že ji víc zajímá výzkum, a věnovala se už jen vědecké práci.

Gerta Vrbová, 50. léta. Foto archiv.

Manželství s Rudim nebylo šťastné a roku 1956 se rozvedli.

K touze opustit socialistickou republiku ji nepřiměla politika, ale láska. Zamilovala se do Angličana Sidneyho, ale bez dcer za ním odjet nechtěla. Věděla, že Rudi by to nedovolil, a navíc neměla dcery zapsané v pase.

Ale Gerta byla nezdolná.

„Za války jsem se naučila, že nic není nemožné.“

Když byla roku 1959 pozvaná na konferenci do Polska, všimla si, že má v pase razítko „návrat přes kteroukoli zemi v Evropě“, a vymyslela plán. Z konference po pár dnech pod záminkou návštěvy lékaře odjela. Přešla v noci hranice z Polska do Československa a v Praze vyzvedla Helenku se Zuzkou. Bylo jim sedm a pět let. Vydaly se do Krkonoš a lanovkami se dostaly na Sněžku, kde je čekal Gertin polský kolega. V dešti a tmě sešli na opačnou stranu. Sidney pro všechny poslal letenky z Varšavy do Kodaně. Gerta zfalšovala pas a zapsala do něj obě dcery.

„Když na to dnes vzpomínám, žasnu nad svou lehkomyslností a troufalostí. Pokud se za něco v životě stydím, je to mé rozhodnutí vystavit děti tak ukrutnému nebezpečí. Ale v té chvíli vypadalo všechno jinak.“

Ještě toho roku se Gerta provdala. Narodily se jí dvě další děti, syn Peter a dcera Caroline. Manželství skončilo roku 1972 rozvodem.

Ve Velké Británii se Gerta věnovala vědecké a pedagogické práci. Už v Československu publikovala odborné články a spolupracovala na výzkumu mozkového edému. Ve Velké Británii pracovala na King´s College a University of Birmingham. Roku 1976 odešla na University College London, kde se stala profesorkou vývojové neurologie. Se svými týmy vyvinula elektrické stimulátory, které byly velkým přínosem pro neurologickou léčbu a dnes mají široké využití. Snažila se inspirovat mladé vědce a podporovala zejména ženy, které byly v oboru podceňované.

Nejstarší dcera Helena se stala lékařkou a odjela do Papuy Nové Guiney léčit malárii. Roku 1982 tam zemřela, nebylo jí ani třicet let.

Vzpomínky na válku se Gerta rozhodla sepsat až ve svých osmdesáti letech. Kniha vyšla česky pod názvem *Komu věřit, koho oklamat* (G plus G, Praha 2008). O čtyři roky později vydala dcera Zuzka pokračování vzpomínek *Betrayed Generation* (Zrazená generace). Zuzka si velice přála uchovat také památku svého otce Rudolfa Vrby. Roku 2013 ale zemřela v Londýně i ona. Gerta se rozhodla její přání uskutečnit, a tak společně s Fedorem Gálem založili novou tradici: Memoriál Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera. Mladí lidé se každoročně vydávají na pochod z Osvětimi do Žiliny, aby si připomněli jejich útěk z koncentračního tábora.

Gerta milovala svou rodinu. Smrt dcer byla bolestivá, ale ani tyto ztráty jí neubraly na životním elánu. Měla šest vnoučat a jedno pravnouče. Nevím, kam se všechna ta energie poděla, když nás opustila.

KATEŘINA SIDONOVÁ

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

A JAAKOV VYSLAL POSLY (VAJIŠLACH)

Židovská tradice nám vkládá do úst požehnání: *Budiž požehnán, Hospodin, jenž nás posvětil svými příkazy a přikázal nám zabývat se slovy Tóry.* Slovy! Zabývat se slovy znamená klást si otázky po jejich smyslu v kontextu věty i celého textu. Můžete namítnout, že se midraše a komentáře v odpovědích na tyto otázky často rozcházejí. K tomu „zabývat se" patří i přerovnávat v duchu slova, aniž by je člověk vyňal z jejich místa, a komentář nebo výklad samotný text nezmění.

Tento oddíl Tóry (Vajišlach) nás nutí přemýšlet o andělích. Končí jimi už předchozí paraša, kde se bez bližšího vysvětlení říká, že při návratu z Charan do Svaté země na Jaakova narazili *mal´achim*, andělé, a on to místo nazval Machanaim, dvou-tábor. Paršat Vajišlach hned nato začíná slovy, že *Jaakov vyslal mal´achim* ke svému bratru Esávovi, v tomto případě spíše posly. V hebrejštině však *mal´ach* vykonává práci, je to prostě „pracant". V téže paraše se ale mluví o *mal´achim* jako o Božích pracantech, kteří vystupují a sestupují po žebříku, který spojuje zemi s nebem.

Po setkání a usmíření s Esávem kupuje Jaakov v zemi Kenaán pozemek u Šchemu. Ačkoli nalezl způsob, jak se usmířit s bratrem, jeho vlastní děti ho dostávají do podobných potíží. Ještě téhož roku musí draze získanou půdu opustit a s celou rodinou a se svým doprovodem hledat útočiště tam, kde se mu při útěku do Charan zjevil Bůh.

Tehdy, když utíkal před Esávem, *se mu zdálo a hle, spatřil žebřík, opřený o zem a dosahující vrcholkem nebes, a hle, Boží poslové po něm vystupují a sestupují. A hle, nad ním stál Hospodin a říkal: „Já jsem Hospodin, Bůh tvého otce Avrahama a Bůh Jicchakův, tu zemi, na které ležíš, jsem dal tobě atd." (…) A když Jaakov procitl, řekl: „Jak strašné je toto místo, nic jiného než Dům Boží, je to brána nebes!"*

Ve svém snu, což je dáno opakováním slova „hle", viděl trojí: hle, žebřík, hle, andělé, hle, Hospodin. Žebřík spojuje nebe a zemi. Andělé ono spojení používají a vystupují po něm a sestupují. A co dělá Bůh? Stojí „nad ním" a mluví k němu. Říká: „Já jsem Hospodin (…) tu zemi atd." Tím teprve nabývá Jaakovův prorocký sen smyslu. To byl důvod, proč Jaakov narazil na to místo. Bůh ho na útěku před bratrem chce ujistit, že smlouva s Avrahamem

Marc Chagall: *Jaakovův žebřík*,1958.

a Jicchakem platí, a on a jeho děti jsou potenciálními vlastníky půdy, na které leží, přestože ji musí opustit.

Když však *Jaakov, on a všechen lid s ním,* po více než dvaceti letech *přišli* ze Šchemu *do Luz v zemi Kenaán, což je Bejt El, postavil tam* Jaakov *oltář a pojmenoval to místo Bůh Božího domu, poněvadž se mu tam při útěku před bratrem zjevili andělé* (1M 35, 1–7). Svým způsobem to místo nyní přejmenoval, poněvadž před více než dvaceti lety o něm mluvil jako o Božím domu. Tím, že zde postavil oltář, splnil svůj slib, že když mu Hospodin, jenž s ním zde mluvil, zajistí základní podmínky pro život a přivede ho nazpět do jeho vlasti, bude mu Bohem. Tím podivnější a zřejmě i důležitější však je, proč Jaakov pojmenoval *to místo Bůh* Božího domu, *protože se mu tam zjevili andělé.*

Na podobný problém narážíme podle Rambama u Avrahama. Když seděl za horkého dne ve vchodu svého stanu v Elonej Mamre, zjevil se mu Bůh. Avraham zvedl své oči a viděl: stojí nad ním tři muži. A on to viděl a běžel jim vstříc atd. Máme vycházet z logického pravidla odvozování z obecného (což je v tomto případě Bůh) na konkrétní (což jsou ti muži), zjevil se Bůh Avrahamovi v oněch třech mužích, andělech.

Kdyby se i Jaakovovi zjevil Bůh v podobě andělů, měli by andělé nejdříve sestupovat. Otázku, proč andělé po žebříku nejdříve vystupují, zodpovídají dva výklady. Podle jednoho ukázal Bůh Jaakovovi anděly národů, jejichž moc ve světě stoupá a po dosažení vrcholu zase klesá, ale Jaakov neviděl, že by podobně padl i anděl říše jeho bratra. Druhý výklad je, že žebřík s anděly je žebříkem modlitby, a Hospodin sestoupil k Jaakovovi v odpověď na jeho volání. Hospodin přece říká Izraeli (2M 20, 20): *V každém místě, kde připomenu své Jméno, přijdu k tobě a požehnám ti.* Jestliže je tady psáno, že Hospodin *stál nad ním*, můžeme si to vysvětlit tak, že Hospodin nestál nad žebříkem, ale nad ležícím Jaakovem, jako stáli tři andělé nad Avrahamem. Protože Avraham seděl ve vchodu do stanu, stáli u něj, a podobně stál Hospodin i u ležícího Jaakova, protože slyšel jeho volání a přišel mu požehnat.

Přesto *nazval Jaakov to místo Bůh Božího domu, protože se mu tam zjevili andělé.* Domnívám se, že je tomu tak proto, že mezi Bohem, jenž mu o sobě řekl „Já jsem Hospodin", a mezi anděly, je podobný vztah jako mezi anděly a žebříkem. Jako andělé používají spojnici mezi zemí a nebem, používá Hospodin anděly, jak je řečeno (Ž 104): *obchází na křídlech větru,* a tamtéž: *učinil větry svými anděly.* Ve svém snu tak Jaakov poznal, že je spojení nejen mezi „zemí" a „nebem", mezi světem fyzickým a metafyzickým, ale především mezi ním a Hospodinem, a z Hospodinových slov získal ujištění, že svým útěkem neztrácí otcovo požehnání.

Klíčové potom je, že Jaakov pojmenoval to místo Bůh Božího domu, zatímco Hospodin mu udal své svaté jméno Bytí. Proto procitl ze svého spánku a pravil: *„Tedy je v tomto místě JHVH, a já to nevěděl!" Zděsil se a řekl: „Jak strašné je toto místo, nic jiného než Dům Boží, a to je brána nebes!"* Je to také důvod, proč se „to místo", *Hamakom*, stalo v židovské tradici přízviskem svatého jména Bytí. „To místo", o němž je v Tóře řeč, není primárně geografické. „To místo", jak už řečeno, je Hospodin, protože je místem světa. Jinými slovy je Svatý, buď požehnán, tím Místem, které je přístupné lidskému vědomí. O to se právě modlíme před vyznáním Boží jedinosti: *abychom tě vyznávali a s láskou tě sjednocovali.*

Efraim K. Sidon

CHANUKA: darovat světu světlo

Za časů Jeruzalémského chrámu stávala ve vnitřním svatostánku menora, zlatý svícen s věčným světlem, které každý den udržovali kněží, kohanim. O svátku Chanuka si připomínáme zázrak, spočívající v tom, že ač po znesvěcení Šalomounova chrámu zůstalo ve svícnu oleje na jediný den, toto množství vystačilo na celých osm dní. Mezitím bylo možné připravit nový olej.

Minulý měsíc vyhaslo jedno důležité světlo židovského světa, které zářilo tak jasně, že ho oceňovali i politici či králové, Židé i Nežidé. Vydával ho morejnu ha-rav lord dr. Jonathan Sacks, bývalý britský vrchní rabín.

Měl jsem to štěstí, že jsem se s ním v Británii dvakrát setkal, a když na to vzpomínám, uvědomuji si, jak vzácné bylo setkat se s člověkem, jehož znalosti a chápání judaismu i vědomosti sekulární byly výjimečné. Poprvé jsem ho zažil v dětství, když přijel do mé domovské komunity, aby uvedl nového rabína. Podruhé jako student, když zavítal na chanukovou oslavu do londýnského Hillel House, kde jsem bydlel.

Ve své řeči tehdy zdůraznil, čím je rozsvěcování chanukiji symbolické. Mluvil o třech případech, kdy Židé rozsvěcují svíce: každý pátek rozsvěcujeme šábesová světla, na konci šabatu havdalovou svíčku a na Chanuku osmiramenný svícen, chanukiji. Šabatové svíce představují posvátnost domova, vnitřního soukromého prostoru. Naproti tomu chanukija se dříve rozsvěcela venku, u vchodových dveří. Uvnitř se začala rozsvěcet až s příchodem perzekuce a v poslední době se její světla vracejí na veřejnost. Rozsvěcet chanukiji ve veřejném prostoru je v souladu s jejím původním duchem: představuje světlo, které judaismus dává světu v dobách, kdy se nebojíme projevit svou identitu.

Havdalová svíce, spletená z dvojic knotů, představuje spojení dvou světel judaismu, světla vnitřního a vnějšího. Vnitřní je světlo šabatu, které se připojuje k vnějšímu světlu šesti pracovních dní, kdy vycházíme do světa a žijeme svou víru i navenek.

Rabi Sacks ztělesňoval své učení. Jako havdalová svíce spojoval vnitřní a vnější židovský svět a dokázal jím zářit pro sebe i pro ostatní; světlo jeho díla a učení svítí i po jeho smrti, stejně jako věčné světlo Tóry a menory.

Bryan Wood,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách prosinec 2020 kislev/tevet 5781

Na bohoslužby v synagogách je nutná registrace nejpozději den předem do 12.00 hodin na emailu: rabinat@kehilaprag.cz

Staronová synagoga

5. 12.	sobota	**Vajišlach** 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21	9.00 hodin
12. 12.	sobota	**Vaješev** 1M 37,1–40,23 mf: 4M 7,18–23; hf: Zach 2,14–4,7	9.00 hodin
19. 12.	sobota	**Mikec** 1M 41,1–44,17 1 Kr 3,15–4,1	
26. 12.	sobota	**Vajigaš** 1M 44,18–47,27 hf: Iz Ez 37,15–37,28	9.00 hodin
2. 1.	sobota	**Vajechi** 1M 47,28–50,26 hf: 1 Kr 2,1–2,12	9.00 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin.

5. 12.	sobota	mincha maariv, Veten tal umatar *konec šabatu*	13.30 hodin 16.56 hodin
12. 12.	sobota	mincha *konec šabatu*	13.30 hodin 16.56 hodin
16. 12.	středa	***Roš chodeš tevet***	
19. 12.	sobota	mincha *konec šabatu*	13.30 hodin 16.56 hodin
26. 12.	sobota	mincha 13.30 hodin *konec šabatu*	 17.02 hodin
29. 12.	sobota	mincha 13.30 hodin *konec šabatu*	 17.02 hodin
2. 1.	sobota	mincha 13.30 hodin *konec šabatu*	 17.02 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají pouze o sobotách od 8.50 hodin.

Online modlitba

všední dny (neděle – čtvrtek) – maariv, žalmy v 19.00 hodin:
https://us02web.zoom.us//j/877891782?pwd=QlhOai8vbVBxVkZFRmJ3aThhbk8rQT09
havdala – 15 minut po skončení šabatu:
https://us02web.zoom.us/j/872694949
Pro zaslání hesla kontaktujte rabinát na e-mailu: rabinat@kehilaprag.cz

Rozsvěcení chanukových světel

pro aktální informace kontaktujte rabinát na e-malilu: rabinat@kehilaprag.cz

10. 12.	čtvrtek	**předvečer Chanuka –** rozsvícení 1. světla	▲
11. 12.	pátek	**1. den Chanuka –** rozsvícení 2. světla	▲▲
12. 12.	sobota	**šabat 2. den Chanuka –** rozsvícení 3. světla	▲▲▲
13. 12.	neděle	**3. den Chanuka** – rozsvícení 4. světla	▲▲▲▲
14. 12.	pondělí	**4. den Chanuka** – rozsvícení 5. světla	▲▲▲▲▲
15. 12.	úterý	**5. den Chanuka –** rozsvícení 6. světla	▲▲▲▲▲▲
16. 12.	středa	**6. den Chanuka** – rozsvícení 7. světla	▲▲▲▲▲▲▲
17. 12.	čtvrtek	**7. den Chanuka –** rozsvícení 8. světla	▲▲▲▲▲▲▲▲
18. 12.	pátek	**8. den Chanuka**	

Dvar tora rabiho Sidona k aktuální paraše na ZOOMU
bude probíhat každý čtvrtek od 19.30 hodin na tomto linku:
https://zoom.us/j/96819439453?pwd=bXoyS2htNFMrY2JFa216MWwxY-kl5dz09
heslo: 840430

ŘÍKALI JSME JÍ KNĚŽNA

Rozhovor se zdravotnicí Janou Pacákovou

V říjnovém čísle Rch *jsme psali o nálezu obrazů Gertrud Kauders (1883–1942) ve zchátralém a k demolici určeném domě na Zbraslavi. Židovská malířka je ukryla před osmdesáti lety před deportací do Terezína v domě u své přítelkyně a kolegyně z Akademie výtvarných umění (kde studovaly malbu u Otakara Nejedlého) Natalie Jahůdkové (1895–1977), jíž důvěřovala a která o ukrytých obrazech nikdy nikomu neřekla. Dle posledních informací se jedná o soubor asi sedmi set kreseb a maleb, většinou pozoruhodných portrétů. Mezi nimi se našlo i několik stylově odlišných, ale neméně zajímavých děl, jež vytvořila N. Jahůdková (byly identifikované dle jedné malby signované přímo NJ). O budoucím osudu nalezených obrazů G. Kauders se jedná, hovoří se o možnosti, že její příbuzní (potomci jejího bratra, jenž se zachránil útěkem do exilu) soubor darují pražskému Židovskému muzeu.*

Po zveřejnění informace se redakci ozvala pamětnice **Jana Pacáková**. *Narodila se roku 1941, třicet let života prožila na Zbraslavi a na Natálii Jahůdkovou, která zbraslavský dům až do smrti neopustila a časem se jako „záhadná bytost" stala součástí místního koloritu, si dobře vzpomíná. J. Pacáková vystudovala zdravotnickou školu a celý život pracovala v oboru. S manželem, malířem, keramikem a hudebníkem Janem Antonínem Pacákem, se ze Zbraslavi odstěhovali do Měchenic. Od devadesátých let je členkou Bnej brit.*

Paní Pacáková, kde jste na Zbraslavi bydleli?

Bydleli jsme nahoře, kde je kostel svatého Havla, říká se tam Pod Havlínem. Za ním bývaly za Karla IV. vinice, teď je tam krásný višňový sad. Paní Jahůdková bydlela v poslední ulici Pod višňovkou. Když jsme tam jako děti lyžovaly a sáňkovaly, zdravily jsme ji a ona vždy mě a moji spolužačku zvala na čaj. Měla vysoký hlas, a i když tehdy žila v Čechách už pár desítek let, stále mluvila takovou ruskou češtinou. Pamatuji si, že mívala psa, který se jmenoval Družok.

Kdy přišla do Československa?

Už ve dvacátých letech, provdala se sem za bývalého legionáře, říkala, že to byl skoro jediný způsob, jak se legálně dostat z Ruska. Nejprve žila v Praze, pak na Zbraslavi. Ale pana Jahůdku již nikdo nepamatoval, asi brzy zemřel. Pak se k ní přistěhoval

Jana Pacáková. Foto archiv.

Sváťa Sulik, náramný fešák, taky ruský imigrant. Říkala, že to je její synovec, ale prý se ho Jahůdkovi ujali. Sváťa měl nádhernou manželku Olgu. Zbraslav byla maloměsto a Olga se tam vyjímala: zatímco většina ženských nakupovala v šatových zástěrách, ona se na nákup nalíčila, měla namalované nehty, byla elegantní, kouřila cigáro… To víte, v padesátých letech to vypadalo exoticky.

Na Zbraslavi žila také paní doktorka Vančurová, všechny děti si pamatovala jménem z dob, kdy jsme k ní chodily do ordinace. Vždycky se vyptávala, co kdo z nás dělá, byla to krásná noblesní stará paní.

A jak vypadala paní Jahůdková?

Ta byla také krásná, vysoká, měla mohutné poprsí a bohaté vlasy. Tenkrát si dávaly ženy na šedivé vlasy modrý přeliv a ona vždycky přelila zbytkem barvy i svého teriéra, takže Družok byl taky namodro. Jinak to byla celkem záhadná bytost. Jako děti jsme ji zbožňovali, říkali jsme jí kněžna.

Studovala tu na akademii, kde se seznámila právě s Gertrud Kaudersovou. Že je malířka, nikdo nevěděl. Všichni na Zbraslavi předpokládali, že když je Ruska, tak je bolševik. Bylo to ale naopak, odešla z Ruska, protože nechtěla žít v bolševickém státě! Ale jinak byla vlastenka, recitovala nám Puškina, mně darovala knihu *Bachčisarajskij fontan* v originále, dcera má pocit, že ji i sama ilustrovala. Když přišli roku 1968 Rusové a jeli na Cukrák, stála paní Jahůdková u silnice, křičela na vojáky „Sabaki!" a hrozila jim hůlkou. Lidé ji chlácholili, báli se, aby se jí něco nestalo. To už byla hodně v letech, zemřela roku 1977.

Natalie Jahůdková. Foto z náhrobku na slapském hřbitově.

Pracovala nějak?

Jako na každém městě, tak i na Zbraslavi vznikl Svaz československo-sovětského přátelství a paní Jahůdková tam učila ruštinu. Tak se zapojila. Vyprávěla nám, jak je ruština krásná, svůj jazyk měla ráda. Nás neučila. My měli učitele, který se jmenoval Valerij Jurič a nosil prsten na malíčku, byl vždy velmi elegantně oblečený. Také asi utekl z Ruska po bolševické revoluci.

Mluvila paní Jahůdková někdy, třeba s vašimi rodiči, o své židovské přítelkyni, malířce Getrud Kaudersové?

Nikdy. Poprvé jsem se to dozvěděla až teď. Dům, původně docela pěknou prvorepublikovou vilku, zdědil Jakub Sedláček, Sváťův vnuk. Jenže od dob, kdy se postavil, nedal do toho domu nikdo ani korunu, kněžna byla chudá… Takže se nakonec musel zbourat a přitom se našly ty ukryté obrazy. Na internetu vypadají úžasně zachovale na to, jak dlouho byly schované. Vzpomínám si, že paní Jahůdková měla byt zařízený po rusku, koberce na zdi a tak. Olga se Sulikem bydleli, myslím, v takovém přístavku.

Jaký máte vztah s židovskou komunitou?

Já jsem židovského původu po tatínkovi. Nejsem členka obce, ale v devadesátých letech jsem vstoupila do Bnej brit, pamatuji Zena Dostála, to byl báječný člověk.

Můj táta se jmenoval Zrun, což je umělé jméno a znamená prý brázdu mezi vinicemi nebo toho, kdo chodí mezi vinicemi. Všichni Zrunové, které jsem vypátrala, tedy k pradědečkovi, byli pokřtění Židé.

Pradědeček pracoval u arcibiskupa Theodora Kohna v Kroměříži, spravoval mu arcibiskupské statky, totéž dělal pak i dědeček. Kohn prý měl mezi zaměstnanci hodně pokřtěných Židů.

Jak přežil váš otec válku?

Byl v koncentráku, ale až ke konci války. A vlastně se tam nedostal z rasových důvodů, protože ho chránila manželstvím maminka, ale za odboj.

Gertrud Kauders. Foto Wikipedie.

Co dělal?

Od maminky vím, že na Zbraslavi našli ještě před válkou útočiště němečtí antifašisti, kteří utekli z Německa. Od nás odcházeli dál, do exilu, někteří až do Jižní Ameriky. Bydleli v hotelu a v rodinách, prý i u nás. Rodiče se tím nechlubili, ale párkrát jsme dostali z Brazílie balíky s nějakým šatstvem. Ale otec se „namočil" ještě do jiné akce.

Ve Štěchovicích býval hotel Záhoří, teď už neexistuje, zatopila ho slapská přehrada. V tomhle hotelu se na jaře 1934 ubytoval Němec, jmenoval se Karl Rudolf Formis. Byl to radiotechnik, antifašista, který měl vysílačku a vysílal přímo z hotelu protihitlerovské zprávy. Němci nemohli přijít na to, odkud se vysílá, pak se to nějak dozvěděli, asi ho někdo udal. Do hotelu dorazili němečtí agenti přestrojení za lyžaře, s Formisem se jakoby skamarádili, zjistili všechno o vysílačce. Chtěli ho zajmout, což se jim nepovedlo, ale smrtelně ho postřelili. To bylo v lednu 1935. Hotýlek vypálili. Ten Formis je pohřbený na hřbitově ve Slapech. A náš táta s ním byl nějak propojený.

Tehdy bylo Československo ještě svobodné…

Tehdy ano. Ale na Zbraslavi žila jedna rodina, nebudu říkat, jak se jmenovali, jistě žijí jejich potomci. Pán byl za okupace udavač, chodil mezi lidi, do hospody, poslouchal, jak chlapi nadávají, a pak je udával, do vězení dostal spoustu lidí. Udal třeba rodiče Jirky Tichoty, hudebníka, kteří žili v Lahovicích, a nějak udal i to otcovo protinacistické angažmá. Naštěstí to bylo až koncem války, takže otec se dostal do koncentráku jen na pár měsíců. Ale tohle všechno jsem se dozvěděla až později a útržkovitě, u nás se o ničem spojeném s válkou vůbec nemluvilo.

Já třeba našla nějakou starou píšťalku. Máma zrovna žehlila a přitom mi jen tak mimochodem vyprávěla, že patřila nějakému Harrymu, policistovi, který musel utéct z Německa, protože byl antifašista, a chvíli u nás bydlel. Mluvila o tom jako o normální pomoci, jako o něčem běžném.

Průzkum nalezených obrazů G. Kauders, v dolní řadě je několik maleb od N. Jahůdkové. Foto Dana Cabanová.

Prožíval tatínek nějak své židovství?

Vůbec. Říkal: „Nebýt Hitlera, nevím, že jsem Žid." Zbožná byla rodina manžela tatínkovy sestry. Jmenoval se Leo, pocházel z Jihlavy, jeho rodiče a celá ta rodina zahynuli. Jen Leo včas utekl do Anglie a vstoupil tam do armády, vrátil se jako podplukovník. Ale zpětně si uvědomuji, že se u nás hodně používaly jidiš výrazy, jako nebich a tak. A něco o židovství mi vyprávěla babička Zrunová. Třeba to, že na Velehradě, kde děda Zrun také pracoval, byla židovská obec. Když byly trhy před Velikonocemi, prodávali tam židovští obchodníci macesy na Pesach, a když prošelo, otvírali jim lidé stodoly, aby si tam se zbožím zajeli, aby jim nezmoklo… Že až do Hitlera bylo všechno v rychtyku.

Babička a dědeček Zrunovi válku přežili na Moravě, na stará kolena se pak přestěhovali do Měchenic, kam jsem za nimi jezdila ze Zbraslavi na kole. Pořád vzpomínali na Moravu a mluvili po moravsky.

Stýskalo se jim?

Určitě. My jsme jeli s manželem a s dcerou na Velehrad někdy v sedmdesátých letech. Šli jsme se tam podívat do Stojanova, což byl poutní dům, který založil arcibiskup Stojan, a po roce 1948 se z toho stal ústav péče pro postiženou mládež. Tenkrát jsem obdivovala, jak se jeptišky o nemocné staraly, měly tam takový systém sjezdů a vozily je na zahradu. Ti, kdo mohli, pracovali na poli, byla s nimi jeptiška, a když se nikdo nedíval, vyhrnula si komži a zapálila cigáro… Jedna stará jeptiška nás provedla a vyprávěla, že se tam starali i o bratra Rafaela Kubelíka a že dirigent jim pořád posílá peníze. Když jsem zmínila dědečka, jeptiška zvolala: „Pantáta Zrun, o tom se vyprávějí historky!"

Máte nějaké židovské vzpomínky ze Zbraslavi?

Hodně židovských rodin tam před válkou jezdilo na letní byt, ty už ale nepamatuji. Pamatuji se, že po válce, ještě jsem byla malá holka, jsme chodili k paní Pohlreichové. Maminka jí vždycky koupila velikou housku, vložila do toho šunku, zabalila ji a nesla to jako dárek. Tenkrát bylo jídlo ještě na lístek, šunka byla vzácnost. A paní Pohlreichová se vždycky zeptala: „A je to košer, viďte?" Maminka odpověděla: „To víte, že jo," a pěkně jí to nakrájela. Byla to už stařenka, měla ruce zkroucené revmatismem, kterému říkala „gecht". Vždycky prosila, ať ji podrbeme na zádech. Maminka jí přivázala vidličku na vařečku, aby se mohla poškrábat, mně se to hrozně líbilo. A když jsem mámě řekla, že vepřové přece není košer, řekla jen: „Ta paní hodně zkusila. Nevědomost hříchu nečiní, a tenhle hřích jde na moji hlavu."

Alice Marxová

CESTA ZE ZÁBOŘÍ NA KAPITOL

Paměti Adolfa J. Sabatha z pera Josepha L. Tupyho

Letošní prezidentské volby v USA, ukončené počátkem listopadu těsným vítězstvím kandidáta demokratů Joea Bidena, sledovali s napětím lidé na celém světě. Během volební kampaně a zejména ve dnech sčítání odevzdaných hlasů se v médiích probíralo snad všechno, co s volbami a volebním systémem ve Spojených státech nějak souvisí. Jedním z důležitých a často komentovaných témat těchto voleb byli přistěhovalci, hledající dnes, stejně jako v uplynulých staletích, v USA místo pro lepší život i osobní svobodu. Okolnosti se pochopitelně časem změnily, ale problém zůstává ve své podstatě stejný: potomci dřívějších přistěhovalců, tedy alespoň někteří, se považují za starousedlíky a na nové imigranty pohlížejí s jistou nedůvěrou. Obávají se, že to, co bylo v jejich zemi vytvořeno a stalo se normou, se rozpustí v etnicky, jazykově i kulturně odlišném světě těch, kteří do země svobody legálně i ilegálně přicházejí. Trochu zjednodušeně řečeno republikáni, vedení dnes už bývalým prezidentem Trumpem, byli a jsou stoupenci přísné kontroly nad přistěhovalectvím a striktního uplatňování zákona do všech důsledků. Demokraté rovněž nejsou příznivci nekontrolované imigrace, ale při řešení již existujících případů a problémů doporučují diferencovaný přístup, který bere v potaz okolnosti, které jsou s nimi spojené.

Kongres USA – Zpráva o stavu unie, 1950. Foto archiv.

Zajímavý a konkrétní pohled do historie této dlouholeté konfrontace i do americké historie první poloviny 20. století nabízí kniha *Adolf J. Sabath: Čech v americkém Kongresu*, vydaná Nakladatelstvím Lidové noviny ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR. Martin Nekola, politolog a historik, specializovaný na československý exil po únoru 1948, v ní jako editor i jako autor předkládá čtenářům dokument pozoruhodný obsahově i literárně. Hlavní část publikace tvoří *Paměti Adolfa J. Sabata (Z pera J. L. Tupyho)*, jejichž česky psaný rukopis byl po léta uložen v knihovně Tulane University v New Orleansu, kde ho Martin Nekola objevil, přepsal a připravil k vydání. Ve druhé části editor ve studii, vzniklé na základě několikaletého výzkumu v domácích i amerických archivech, doplňuje a komentuje události a fakta v pamětech uvedená a zabývá se významem a podobou Sabathovy politické kariéry. Třetí část – oddíl *Přílohy* – je pak výběrem ze Sabathovy korespondence, projevů, článků a rozhovorů. Součástí knihy je také obrazová příloha.

RODÁCI Z JIŽNÍCH ČECH

Joseph Ladislav Tupy, pocházející stejně jako Adolf Sabath z Čech, se narodil roku 1889 ve Vodňanech, ale už od dětství vyrůstal v americkém Chicagu. Řadu let tam působil jako redaktor krajanských novin *Slavie*. Žurnalistický patos je na jeho psaní znát i po letech, kdy už působil ve Washingtonu jako úředník. Oba muži se po dlouhá léta stýkali a přátelili. Když někdy ve čtyřicátých letech Tupy Sabathovi nabídl, že roztřídí jeho poznámky a deníkové záznamy, doplní je vlastními záznamy společných rozhovorů a vzpomínání a vytvoří na tomto základě ucelený obraz jeho života, Sabath souhlasil. Tupy pak na pamětech pracoval až do přítelovy smrti v listopadu 1952. Snažil se v nich zachytit celý život „kongresníka Sabatha“, jak ho tituluje v textu, psaném „specifickou krajanskou češtinou, protkanou amerikanismy“. Ta dodává na mnoha místech textu půvab a činí ho přitažlivým a čitelným i tam, kde obvykle nespecializovaný čtenář zrychlí frekvenci listování.

DĚTSTVÍ V ČECHÁCH

Adolf Jáchym Sabath, budoucí doyen Kongresu USA, ve kterém zasedal neuvěřitelných čtyřicet šest let a třiadvacetkrát svůj mandát dokázal obhájit, se narodil 4. dubna 1866. J. L. Tupy o tom píše následovně:

„Vesnice Záboří, kde se 4. dubna 1866 jako druhé dítě Barboře Sabathové narodil, leží na zvýšené planince mezi Horažďovicemi a Blatnou. V čase Adolfova narození žilo v Záboří asi 400 duší, skoro všichni byli zemědělci a Sabathova rodina byla tenkráte jedinou židovskou rodinou v této katolické diecézi. Kolem dokola jsou nepříliš úrodná pole, na kterých se rodí ponejvíce žito, oves a brambory, které jsou hlavním předmětem skromné výživy. Na východ je okresní město Blatná v rovině nízkých rybníků a zelených luk i polí, zatímco na západ počínají se záhorská pole pomalu svážet do širokého údolí, kterým od šumavských prahor pospíchají šumné vody kdysi zlatonosné Otavy.“

Tupy v roli Sabathova Eckermanna také občas vkládá do textu různé úvahy a zamyšlení, u kterých je těžko rozhodnout, kdo je jejich duchovním otcem. Lze ale předpokládat, že většinu z nich Sabath četl a schválil. Například:

„Na Blatensku není ta nejhorší bída, jen chudoba hledí ze všeho, i z těch talířů baráčníků a zemědělců. Bída je zlá. Bere chudému člověku naději do života. Ale chudoba? Ta naději probouzí a udržuje, posiluje. Kdo má zdravé ruce a dobrou vůli a chuť do práce, najde i v této záhorské chudobě svou skromnou skývu černého chleba, jako ji tam pro své děti nacházeli Barbora a Jáchym Sabathovi.“ (...)

„Jáchym Sabath, Adolfův otec, měl v Záboří skromný vesnický obchůdek se smíšeným zbožím, kromě toho si přivydělával řezničinou. Těch jedenáct dětí bylo jediným bohatstvím Sabatha ze Záboří, který ve volných dnech skupoval po okolních vesnicích menší kusy dobytka, selata, telata nebo kůzlata, a vodil je do Blatné nebo Horažďovic do prodeje. Horažďovice byly poněkud zámožnější městečko v povodí Otavy, kam chudoba tolik nedotírala. Výchova dětí, vedení domácnosti a starosti s obchodem přináležely do povinností Adolfovy matky. Ona to byla, která položila základ Adolfova obdivuhodného a ušlechtilého charakteru, o kterém si dnes vypravuje zajímavé epizody celá naše krajanská Amerika.“

STŘÍBRNÉ HLADINY RYBNÍKŮ

Rodné jižní Čechy nabývají v Tupyho podání podobu ztraceného ráje, a i když se oba muži do vlasti už nikdy nevypravili, uchovali si její ideální verzi, jak paměti dokládají, až do pozdního stáří. „Svéráznou povahu a základy obdivuhodného charakteru dal vedle rodinného života Sabathovi také blatenský kraj. Jeho lid je sice prostý, ale zbožný a vytrvalý, pracovitý a nepoddajný. (...)

Často se Adolf zastavil nad mírnými svahy spadajícími k Blatné. Na ty pohledy z návrší kolem Záboří, na stříbrné hladiny

rybníků, na architektonicky pyšnou věž blatenského zámku, na modré lesy rozkládající se kolem do široka celým krajem nemohl Adolf Sabath nikdy ani v Americe zapomenout. A ovšem, že mu nikdy z paměti nevymizela vzpomínka na věž zábořského kostelíka, stojícího nedaleko obecné školy, v níž učiteloval pan řídící Houra, a z fary vyhlížel ze svého pokojíku pan páter Petřík.“

Obchodní i politické úspěchy, kterých v Americe A. J. Sabath dosáhl, nutně předpokládaly i další vlastnosti a schopnosti než jen ty, které si ze Záboří podle životopisu do Nového světa přivezl. Tím se nechce naznačit, že by nebyl ve své praxi čestný a slušný člověk. Tím dozajista byl a svojí věrností demokracii, zásadám sociální spravedlnosti, podporou vzniku Československa v roce 1918 i vzniku Státu Izrael v roce 1948 to mnohokrát na půdě Kongresu i jinde dokázal. O jeho odmítavém postoji ke komunistické ideologii nemluvě. Znamená to, že nebyl jakýmsi Kájou Maříkem na cestách, jak by se někdy podle pamětí mohlo zdát, ale židovským chlapcem z české vesnice, který věděl, jak vypadá bída a politiku (se vším, co k ní patří) chápal jako nástroj, kterým lze prosadit lepší život. Pro sebe i pro ostatní.

VÍDEŇSKÁ EPIZODA

„Paní Sabathová byla rozená Eisenschimelová. Když Adolf dosáhl deseti let, nabídl otec Eisenschimel dceři a zeťovi, že by si s sebou malého Adolfa vzal do Vídně, kde by mohl navštěvovat měšťanskou školu a naučit se německy. Co s člověkem, který německy nedovede? A tak se dostal Adolf s dědečkem do Vídně. (...) Po několikaměsíčním pobytu přestala Vídeň s veškerou nádherou Adolfa zajímat, babička Eisenschimelová, která mu nerozuměla, projevovala svoji nespokojenost a nepřestávala si svému manželovi stěžovati: ‚Co s tím klukem tady? Německy se učit nechce, česky zapomene, myslím, že bude nejlépe, když jej pošleme nazpět do Záboří.‘ A tak se stalo, že jednoho dne počátkem října 1878 čekal na malého Adolfa na nádraží ve Strakonicích, kudy vede dráha z Vídně na Plzeň, starý Jáchym Sabath, aby se s Adolfem vrátil domů, do houfu jedenácti sourozenců. Později zašla s chlapcem maminka do Horažďovic, kde mu našla učednické místo ve velkém obchodě s osadnickým zbožím.

Příbuzný majitele obchodu, který se jako poměrně zámožný Američan navrátil postižen slepotou do svého rodného kraje, se usadil v Horažďovicích a denně navštěvoval kupecký krám svého švagra, kde zákazníkům vypravoval o Americe, o jejím zvláštním životě a bohatství. Zatímco v Rakousku i v Čechách je plno bídy a nedostatku, zatímco Rakousko pronásleduje své občany četníky a za pomoci perzekuce a protilidových zákonů je honí do vězení, dává Amerika každému, i přistěhovalcům, občanskou svobodu a bohatou příležitost k vybudování slušné existence. V takových chvílích učedník Adolf Sabath ze Záboří, kam se každé soboty večer vracel k rodičům na návštěvu, zdvihl hlavu odhodlán k pevnému předsevzetí, hleděl okny k dalekým západním horám, za nimiž tam někde daleko za mořem ležela ta Amerika, a přemýšlel o té podivuhodné zemi.“

DO AMERIKY

Chlapec, kterému se ve Vídni tolik stýskalo po domově, se ve svých patnácti letech rozhoduje k cestě do světa, který má jen

Adolf Sabath poprvé zvolen do Kongresu, 1907.

málo společného s věží zábořského kostelíka nedaleko obecné školy, v níž učiteloval pan řídící Houra. Ale setkal se pro svůj záměr s porozuměním nejen u rodičů a to mu dodalo odvahy:

„‚Chápu tvoje předsevzetí,‘ rozmlouval kaplan Petřík s Adolfem, když už se s ním přišel na faru rozloučit, ‚naše chudobou zatížená krajina nemá dostatek výživných prostředků pro všechny, mnozí z tvých kamarádů budou nuceni hledat svoji skývu chleba někde v dalekém a cizím světě. Ty jsi nadaný a odvážlivý chlapec a já věřím, že se v Americe dopracuješ úspěchu. A když se ti tam dobře povede, nezapomeň na rodnou domovinu, zachovej si ve svém srdci důvěru v Boha a lásku k našemu českému národu.‘“ (...)

„A tak koncem měsíce srpna roku 1881 vyprovodila rodina a kamarádi Adolfa Sabatha, kterému šlo na patnáctý rok, konečně na horažďovické nádraží. V okamžiku, když už zadunělo hučení blížícího se vlaku, maminčiny oči se rozplakaly. ‚Opatruj se, Adolfku. Zůstaň vždycky poctivým synkem poctivého táty a nikdy nezapomínej, že jsi Sabathův ze Záboří...‘ I kolemstojící děti se v tom okamžiku hořce rozplakaly. Cestující, kteří kolem stáli, se počali vyptávat: ‚Copak se vám, lidičky, stalo?‘

Starý Jáchym Sabath, který ve svém životě zmužile překonával mnohé strasti a svízele, maje slzičky na krajíčku, za všechny odpovídá: ‚Ale nic se nestalo. To jen tuhle náš Adolfek odjíždí do Ameriky, nu a nám je při tomto posledním loučení trochu smutno.‘“

V Americe pak Sabath vystudoval práva a o jeho pomoc „se ucházel všechen český lid ze státu Illinois a severní Indiany, neb byl to v onom čase jediný kongresník českého původu, kterého volala do služeb naše česká, slovanská i jiná Amerika“.

O tom, jak se stal významným představitelem Demokratické strany, který se hrdě hlásil jak ke svému českému původu, tak i k židovskému vyznání, o tom, že byl blízkým spolupracovníkem několika amerických prezidentů, podporovatelem T. G. Masaryka i odpůrcem prohibice a nejdéle působícím členem Kongresu, kde „ve stavu rozčilení za řečnickým pultem občas nevědomky přecházel z angličtiny k českým výrazům, nezřídka jadrným a způsoboval tak zapisovatelům perné chvíle“, a mnoha dalších zajímavých věcech se dozvíme, pokud si kongresníkův životopis spolu s komentářem Martina Nekoly přečteme. Stojí to za to.

jd

(*Adolf J. Sabath: Čech v americkém Kongresu*. Editoval a studií doplnil Martin Nekola. Vydalo NLN, s. r. o., ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR v roce 2020, 184 stran, pevná vazba, obrazová příloha. Dop. cena 229 Kč.)

GERTRUDE URZIDILOVÁ

O životě a osudu mezi Golčovým Jeníkovem a New Yorkem

/dokončení z minulého čísla/

Od poloviny padesátých let se manželé Urzidilovi pravidelně vracejí do Evropy na podzimní přednášková turné a autorská čtení. Johannesovi začínají vycházet v Evropě knihy, a právě povídková sbírka *Ztracená milenka* v roce 1956 započala „jeho nezadržitelnou cestu na pozici uznávaného autora v německy mluvících oblastech“. Je poctěn Cenou Charlese Veillona v Lausanne, Literární cenou města Kolín nad Rýnem, obdrží Velkou rakouskou státní cenu a následně Cenu Andrease Gryphia.

Zaslíbená, zapovězená Praha

Rodná vlast za železnou zdí je jim zapovězena. Jezdí se na ni dívat z rakouské strany. Svědectví o tom přinesl rakouský germanista Aldemar Schiffkorn: „Jednoho říjnového dne roku 1957 jsem stál s tou básnickou dvojicí a svými dětmi mlčky u hraničních sloupů, které nás dělily od blízké Horní Plané a Zvonkové, kde Johannes a Gertrude Urzidilovi kdysi trávili šťastné letní dny odpočinku a meditace. Z jedné výšiny jsme pak hleděli do onoho Stifterova domovského kouta. Ještě dnes slyším slova paní Gertrude, která potom padla do ticha prvních stínů nadcházejícího soumraku, který se snášel nad Šumavou: ‚Nevypadá teď Johannes zrovna jako Mojžíš, upírající svůj zrak do Země zaslíbené?‘“

S Čechy však Urzidil udržuje písemný kontakt – s malířem Janem Zrzavým, polonistou Josefem Matoušem, germanistou Kurtem Krolopem, jeníkovským rodákem a básníkem Oskarem Kostou, germanistkou Věrou Macháčkovou-Riegerovou. Neuvažovali však v roce 1968, v čase politického tání, o tom přece jen do Prahy přiletět? Johannes se k tomu vyjádřil v přítomnosti své ženy na kongresu germanistů na začátku září 1970 v New Yorku v rozhovoru s Gottfriedem W. Stixem: „Necítím se nikde tak volný jako v Americe. A vrátit se do Evropy? Do Prahy? Tomu byste sám nemohl věřit. Do Německa určitě ne... A v Rakousku je... příliš těsno.“

Via Evropa

V dubnu 1967 slaví Gertrude a Johannes čtyřicáté páté výročí svatby, v červenci 1968 Trudiny sedmdesáté narozeniny a v červnu 1969 jednapadesáté výročí seznámení v Arcu. A v říjnu 1970: via Evropa. Manželé se vydávají na svoje další, již šesté evropské turné. Postupně navštěvují Hamburk, Kolín nad Rýnem, Curych a Vídeň. Johannes přednáší a čte ze svých povídek. Pomyslným vrcholem letošní cesty by měla být právě Vídeň. Jeho veřejná vystoupení jsou hojně navštěvovaná a uznávaná. K Urzidilově poctě zorganizoval na rakouský státní svátek kancléř Bruno Kreisky, který pocházel z židovské rodiny z jihomoravských Dolních Kounic, opulentní večeři. Hostila jej vicestarostka Vídně a ministrem zahraničí Rudolfem Kirchschlägerem, za války vojákem wehrmachtu, byl pozván k soukromému stolu v Café Sacher. Z Vídně manželé Urzidilovi posílají 23. října do Prahy pohlednici svému celoživotnímu příteli, malíři Janu Zrzavému, s prostým vzkazem: „Na shledanou! Stále ze srdce na Tebe myslíme. Jan a Trudy.“

Gertrude Urzidilová na manželově pohřbu. Foto archiv.

Kafka s Donem Quijotem

Ve vídeňském PEN klubu Johannes přednáší na téma Kafka a Cervantes. Tohle nečekané autorské bratrství Urzidil promýšlel dlouhá léta a mezi oběma autory spatřoval řadu paralel. Nejen mezi *Donem Quijotem* a *Zámkem*, ale i mezi *Rozhovorem dvou psů z nemocnice Vzkříšení páně za Velkou bránou ve městě Valladolid* a *Výzkumy jednoho psa*. Svoji reflexi ve Vídni zakončil srovnáním: „Cervantes napsal *Quijota* ve vězení, v místě neklidu, zármutku a bídy. Kafka psal své prózy uprostřed Evropy v první čtvrtině 20. století v byrokratickém světě přepážek znejistělého měšťanstva, které se cítilo bezpečně už jen za mřížemi, jimiž se obklopilo.“

Diář

Na listopad mají Urzidilovi zajištěný program, Johannesův kapesní diář je popsán a rozplánován až do konce roku – pobyty, setkání, debaty, čtení a přednášky v Římě, Terstu, Meranu, Bolzanu a Janově. Cesta má skončit v Londýně, kde žije Gertrudina sestra Nella. A Vánoce prožít zase doma v New Yorku.

Osudný Řím

V sobotu 31. října 1970 v 15.25 hodin přilétá z Vídně na římské letiště Fiumicino Boeing 727 se čtyřiasedmdesátiletým spisovatelem Johannesem Urzidilem na palubě.

Doprovází ho jeho drobná žena Gertrude. Urzidil si hned všimne jiného druhu světla a ucítí zvláštní slanou vůni, kterou vítr nese od moře. Na římském letišti manžele Urzidilovy vítá jejich přítel, rakouský univerzitní profesor, historik Heinrich Schmidinger (1916–1992), ředitel Rakouského kulturního institutu v Římě (v letech 1968–1981). Uvítání a první srdečné věty. Urzidil je jen mírně zklamaný, že na letišti není přítomen Schmidingerův nejmladší syn Andreas, který je jednou k jejich pobavení souhrnně nazval „básníci“. Taxíkem jedou do institutu, modernistické cihlové budovy s malým parkem, která stojí na vyvýšeném místě nedaleko Villy Giulia na ulici Bruna Buozziho. Cestou mu paní Gertrude, sedící vedle něho na zadním sedadle, německy říká: „Nemůžete tušit, pane Heinrichu, jak často se Johannes od našeho posledního pobytu u vás, před dvěma lety, vracel svými myšlenkami do Říma, jak moc se na Řím těšil. Daleko více než na jiné cíle téhle cesty.“

„Řím je vrchol,“ otočí se Urzidil, který sedí vedle řidiče, „všechno ostatní doteď byla jen předehra. A vše další bude jen dohra.“ Schmidinger je z jeho slov docela překvapen, neboť se domníval, že právě Vídeň byla vyvrcholením evropské pouti.

Sestup

V neděli se Urzidilovi s prof. Schmidingerem vydávají na výlet do krajiny za Římem. Zastávkou na cestě se stalo podivuhodné místo – Cerveteri s tajemnou etruskou nekropolí, prastarými stromy a kameny vydlážděnými uličkami. Vstoupili do šera kamenné hrobky Tomba dei Rilievi s řadou záhadných symbolů a poté navštívili ještě několik dalších kruhových tumb. Jako kdyby Urzidil v té chvíli sestupoval k pradávným obřadům a počátkům evropské civilizace. Zatímco slunce ještě stálo vysoko nad obzorem, vraceli se do Říma po via Aurelia příjemně zmoženi.

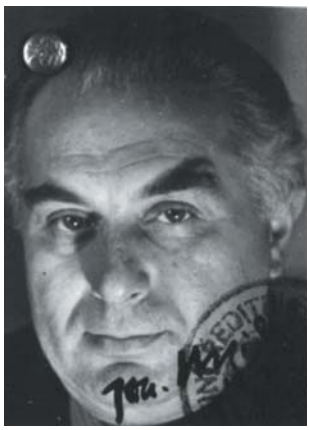

Johannes Urzidil, foto z pasu.

Dušiček

Třetí Urzidilův římský den, pondělí 2. listopadu 1970, začal tragicky. Ten den se mělo konat autorské čtení v sále institutu. Nic se nekonalo, neboť Johannes Urzidil toho rána náhle zemřel (podrobně o tom v *Rch* č. 6/2020). Pohřeb se konal další den v římském kostelíku Santa Maria della Pietà, ke kterému přiléhá hřbitov. V první lavici seděla pobledlá a sklíčená Gertruda v černém plášti, na hlavě měla šátek s černou tkaničkou uvázanou pod bradou a na krku světlý šál s květinovým vzorem, který patřil jejímu manželovi. „Obřad probíhal s velkou poctou a důstojností," jak později dodala Gertrude a připomněla: „Profesor Zettl, velmi milý pán z římského institutu a asistent ředitele Schmiedingera, tehdy správně podotkl: ‚Toto je pravý pohřeb pro Johannese. Je doprovázen všemi zaměstnanci, údržbáři, zahradníkem, vysokými hodnostáři, excelencemi atd.'" Měla na mysli bývalého velvyslance Rakouska při Svatém stolci a současného velvyslance Suverénního řádu Maltézských rytířů v Itálii Johannese Schwarzenberga, který byl Urzidilovým spolužákem na německém gymnáziu v Praze Na Příkopech.

Tady nikdo není, jen já

Gertrude se sama vrátila do prázdného newyorského bytu. „Teď se vypořádávám s množstvím korespondence," píše do Říma. Její blízcí a příbuzní jí posílají soustrastné a útěšlivé listy. Sestra Nelly z Londýna sděluje: „Utěšujme se tím, že k němu byl osud laskavý – v životě i ve smrti." Společníci z pražských let, například Hugo Bergmann, žijící v Izraeli, vyjádřili s vědomím, jak málo zmohou slova v takovém okamžiku, svůj údiv nad nenadálou zprávou. Přítelkyně jako Alice Herdan-Zuckmayerová či Mimi Grossbergová vyjádřily své přátelské soucítění a Heinrich Böll, Willy Haas, Marianne von Heeremann či Heinz Politzer nemohli pochopit, že Johannes musel svět opustit tak náhle. Solidarita blízkých pomohla Gertrude se vzchopit a dala jí sílu a odvahu přenést se přes nejtemnější dny, překonat těžkou ránu a znovu žít a stýkat se s okolním světem. Vrací se k psaní, drobné básně a vzpomínkové texty publikuje v newyorském *Aufbau* a v rakouských a německých literárních časopisech. Znovu se jí vrací smysl pro humor. Po telefonu se ohlašuje: „Haló, tady nikdo není, jen já."

Sestry

Gertrude Urzidilová skoro každý rok létá, vždy v listopadu, do Říma na manželův hrob. Většinou ji doprovází její sestra Nelly. Heinrich Schmidinger, který obě dámy v Římě provázel, s úsměvem dnes připomíná: „Hlavní obavou a starostí obou sester bylo, že jedna z nich zemře dříve než druhá, takže jedna z nich, poslední přeživší z velké židovské rodiny, bude muset zůstat na světě sama a opuštěná."

Posmrtný pas

Gertrudina newyorská přítelkyně, vídeňská rodačka Mimi Grossbergová, která byla o sedm let mladší, později vyprávěla: „Trávily jsme spolu několik večerů týdně ve městě. Gertrude nebylo moc dobře, špatně se jí chodilo, ale nikdy se nebála jet pozdě večer metrem domů do Queensu. Gertrude mi vždy říkala, že je dle doktora perfektně zdravá, ale smrt přišla a zřejmě byla spuštěna několika nešťastnými náhodami. Především – začala se strachovat o svou sestru Nelly, která žila v Londýně. Dozvěděla se o ní, že je velmi nemocná. Gertrude moc dobře věděla, že by kvůli zdraví a věku neměla létat, ale stejně se pokusila nechat si prodloužit propadlý pas. V tu dobu jsme spolu mluvily po telefonu prakticky denně a ona byla nervózní, zda se jí podaří brzy dostat ten pas, který velmi a rychle potřebovala."

Osud se naplnil, obavy sester byly vyslyšeny. Zemřely ve stejný den – jedna v New Yorku, druhá v Londýně. V noci z 12. na 13. června 1977. Mimi Grossbergová v devadesátých letech napsala: „Gertrude mi ten den nezvedla telefon. Začala jsem mít velkou obavu. Také její sousedi projevili obavy, když neotevírala dveře bytu, a tak zavolali policii. Gertrude byla nalezena mrtvá ve vaně, dostala infarkt. Její prodloužený pas dorazil až druhý den po smrti. Jako by ji opravňoval k nějakému vstupu či výstupu. Byla pohřbena na hřbitově New Cedar Park v Paramusu tady v New Yorku. Nad Gertrudinou rakví jsem tehdy přečetla její báseň *Kafkův hrob*."

Sbírka básní?

Zbývá dodat, že drobné Gertrudiny německy psané básně, plné stesku i úchvatu, inspirované Šumavou, New Yorkem i rozličnými přátelstvími, čekají na knižní podobu. Zůstávají zatím roztroušené po různých amerických a evropských časopisech a revuích a čekají na svého editora i překladatele. Velký dluh zatím splácí skvělý internetový portál Kohoutí kříž (https://www.kohoutikriz.org/), věnující se německým, rakouským, českým a židovským autorům, kteří se pohybovali (či mají kořeny) na Šumavě a přilehlých krajích. Malý portrét Gerturde Urzidilové tam doprovází několik kvalitních překladů jejích lyrických básní od Jana Mareše.

Miloš Doležal

G. Urzidilová: TY

V paměti hladí mne Tvá hubování,
i souhlas Tvůj v ní slýchám magicky;
teprve teď, když nový den snům brání,
vím: ztratila jsem Tě už navždycky.
Rozhodnout nevím ani nápodobou,
co zmeškáno je a s čím třeba hnout:
jen Tys to uměl, jenom Ty z nás obou,
neboť jsi uměl srdcem rozhodnout.

1971

JAK JSEM HLEDALA PŘÍBUZNÉ

aneb ***Židovský hřbitov na Malvazinkách***

Nejsem jediná, kdo teprve po smrti rodičů zjišťuje, že se chtěl na tolik věcí zeptat… Táta vyprávěl o svých prarodičích ze Smíchova, kteří zemřeli dlouho před druhou světovou válkou a jsou pochováni na Novém židovském hřbitově na Smíchově. Určitě mluvil o Malvazinkách.

Teď, téměř třicet let po tátově smrti, jsem se vydala hledat jeho dědečka a babičku: Gabriela Friedmanna a jeho ženu Julii Friedmannovou, roz. Urbachovou (příbuznou rodiny Petschků), a jednoho z jejich synů, Samuela, o kterém se tradovalo, že se poměrně mladý utopil, a to ve vaně.

Jejich dcera, má babička Amálie, se začátkem 20. století provdala ze Smíchova do malé obce v Podkrkonoší. Její muž byl podnikatel, k náboženství neměl žádný vztah, což „předal“ i svým čtyřem dětem. Babička ale do konce svého krátkého života, tedy až do transportu do Terezína a posléze do Osvětimi, každý pátek večer rozsvěcela svíce a modlila se, jediná z rodiny. Nejbližší synagoga byla v Jičíně, vzdálená třicet kilometrů, tedy nedostupná. Zamlada chodívala pravidelně do smíchovské synagogy, kterou zastihla ještě v původní novorománské podobě z roku 1863. Kdoví, jestli by se jí moderní přestavba od Leopolda Ehrmanna líbila...

DVA POKUSY

Ze Smíchovského nádraží jede autobus přímo na Malvazinky. Vystoupila jsem a – tam, kde jsem očekávala hřbitov, na mě zírala betonová budova, sídlo Církve adventistů sedmého dne. Vydala jsem se tedy na pochod doprava od betonu, zabočila první možnou ulicí doleva a po nějaké době jsem narazila na hřbitovní zeď. Ale na žádnou branku. Prostě záhada. Po této nezdařilé exkurzi jsem si ještě prohlédla část čtvrti podle průvodce *111 míst v Praze, která musíte vidět* a vrátila se na autobusovou zastávku.

Druhý den jsem se tam vypravila znovu. Opravdu tam byla jen modlitebna adventistů. Vlevo od ní se nalézá městský smíchovský hřbitov. Prošla jsem ho až ke kapli a někde v její blízkosti jsem potkala údržbáře na malém traktůrku. Vyzval mě, abych se posadila k němu na vehikl, odvezl mě zpět, až k malé brance v hřbitovní zdi, a vysvětlil mi, kterak se k židovskému hřbitovu dostanu. Musela jsem ještě obejít jakousi autoopravnu a tam, za „bunkrem“, byla skutečně branka na hřbitov. Jenže zavřená. Na brance ale byla informace, že lze zavolat pana Černého, který na hřbitově bydlí a který klíč má. Když není doma, vydá klíč někdo z jeho rodiny. Energii do dalšího kola jsem neměla, ale alespoň jsem se dozvěděla, jak se dostat dovnitř.

Židovský hřbitov na Malvazinkách. Foto Jiří Daníček.

HISTORIE HŘBITOVA

Nový židovský hřbitov na Smíchově byl založen v roce 1903 na západním okraji Smíchova v Peroutkově ulici v těsném sousedství s rozlehlým městským hřbitovem. Díky tomu zůstával i po druhé světové válce relativně dobře zachován, a to až do počátku osmdesátých let minulého století. Tehdy byla pod záminkou špatného technického stavu zbořena cenná a výstavní budova obřadní síně s taharou a bytem hrobníka. Hřbitov byl v souvislosti s tím zkrácen na severojižní podélné ose o 45 metrů. Roku 1985 vyrostla na takto „uprázdněném“ pozemku již zmíněná objemná modlitebna adventistů. Mimo jiné bylo při její výstavbě v úplnosti zničeno celé dětské oddělení židovského hřbitova. Je paradoxní, že část židovského hřbitova „daroval“ komunistický stát právě církvi, která stejně jako judaismus světí sobotu jako den odpočinku. Fakt, že adventisté odmítali posílat své děti v sobotu do školy, si v padesátých letech minulého století vzali komunisté jako záminku, aby církev roku 1952 úředně zrušili a její představitele věznili. Naopak o období po roce 1968 zmiňují veřejně dostupné prameny, že „na nejvyšší úrovni panovala před rokem 1989 mezi státní správou a představiteli církve adventistů míra shody, kterou jen stěží u ostatních církví nalezneme“.

Jako náhrada za tuto vynucenou operaci byla pražské židovské obci na zmenšeném pozemku hřbitova „zdarma“ postavena náhradní budova o velikosti přízemní zahradní chatky. Při této výstavbě bylo za účelem uvolnění místa zničeno dalších několik hrobů včetně náhrobků.

U dnešního, tedy nepůvodního vchodu do hřbitova je osazena velká žulová deska se jmény zakladatelů. Z významných osobností je zde pohřben básník a překladatel Friedrich Adler (1857–1938), roku 1956 byla na hřbitově uložena také urna básníka a překladatele české poezie do němčiny Rudolfa Fuchse (1890–1942), který tragicky zahynul v londýnském exilu. K zakladatelům patřil též Jindřich Taussig (1837–1908), dlouholetý starosta Chevra kadiša na Smíchově, nebo Julie Roubíčková (zemřela roku 1918), prezidentka Spolku židovských žen na Smíchově, mnoho lékařů, právníků, duchovních a podnikatelů. Na hřbitově se také nachází několik hrobek rodiny Porgesů z Portheimu. Největší z nich, novobarokní stavba z roku 1904, patří Josefovi a Rose z Portheimu. Továrník a zakladatel věhlasné kartounky Josef patřil k nejvýznamnějším osobnostem druhé poloviny 19. století Prahy-Smíchova, mj. byl obdivovatelem komorní hudby, kterou pravidelně organizoval ve svém letním sídle, vile Portheimce. (Skutečnost, že u Porgesů působil jako vychovatel Karel Sabina, libretista *Prodané nevěsty* a známý policejní konfident a že se ve smíchovském letohrádku seznámil se svou budoucí ženou Josefinou, která zde pracovala jako komorná, nechybí v žádném obsáhlejším průvodci oblastí.)

Kromě hrobky Josefa a Rosy se zde nalézají další hroby téže rodiny (Mathilde von Portheim, roz. Philippová, 1831–1909, a Gustav Portheim, 1825–1916). Mimochodem, jedna členka rodiny Portheimů se provdala do Heidelbergu, ale roku 1942 spáchala před transportem sebevraždu; na smíchovský hřbitov se tudíž nedostala. Ale o tom zase jindy.

Věra Trnková, Heidelberg

(*o stavu hřbitova a opravách viz str. 15*)

ROŠ CHODEŠ 2020 – REJSTŘÍK ČLÁNKŮ

Autorské texty

Buber, Martin: *Stalo se o Sukot*, čtyři chasidské příběhy; z němčiny přeložila Alena Bláhová (č. 10, str. 3); **Dobrovský**, Luboš – úryvky z rozhovoru s novinářem, překladatelem, disidentem a politikem, který zemřel v únoru 2020 (č. 3, str. 3); **Doležal**, Miloš: *Autor toho dobrého*, k devadesátému výročí narození spisovatele Oty Pavla (č. 7, str. 8–9); **Doležal**, M.: *Getrude Urzidilová, o životě a osud mezi Golčovým Jeníkovem a New Yorkem* (č. 11, str. 14–16; č. 12, str. 10–11); **Doležal**, M.: *Josef Toufar. Jeho židovští přátelé a kocour Gaston* (č. 5, str. 14–15); **Doležal**, M.: *Zde bych mohl zůstat*. Po římských stopách pražského spisovatele Johannese Urzidila (č. 6, str. 12–13); **Friedman**, Jeff: *Tři krátké příběhy*; z angličtiny přeložil Šimon Daníček (č. 9, str. 18); **Glücková**, Louise: *Tři básně*; z angličtiny přeložila Tereza Vlášková (č. 11, str. 20); **Keret**, Etgar: *Končí svět a já jím olivy*; z angličtiny přeložila Hana Ulmanová (č. 8, str. 26); **Knottová**, Marie Luise: Konstelace; část předmluvy ke knize Hannah Arendtová, Gershom Scholem: *Korespondence*; z němčiny přeložil Ondřej Sekal (č. 7, str. 18–19); **Kostro**, Robert: *Proč Jan Karski nezastavil holokaust*; z polštiny přeložil Josef Mlejnek (č. 9, str. 16–17); **Kraus**, František R.: *Tichá gratulace u hrobu*, ukázka z knihy *Povídky ze Svrabové čtvrti*; poznámku o autorovi napsal jd (č. 6, str. 16–17); **Krekulová**, Tereza: *Cesta do Svaté země*, ukázka z knihy o rabi Nachmanovi z Braslavi (č. 3, str. 17–18); **Kroutvor**, Josef: *Mr. Eckhart a Mr. Alzheimer* (č. 11, str. 13, 24); **Landová**, Zdenka: *Veselý mistr Guttmann*, vzpomínání na malíře, cestovatele a sionistu Roberta Guttmanna, úvodní poznámku napsal Arno Pařík (č. 5, str. 10–12); **Landová**, Zdenka: *Dva dopisy Arnu Paříkovi* (č. 6, str. 14–15); **Lhoták**, Kamil: *Můj otec (Kamil Lhoták)* – úryvek ze vzpomínek malíře, úvodní poznámku napsal jd (č. 2, str. 16–17, 19); **Lipstadtová**, Deborah: *Problém nás všech*, projev k 75. výročí osvobození Osvětimi (č. 2, str. 3); Meduna, Ludvík: Židé v Polici, úryvek z knihy *Z historie Police* (č. 8, str. 8–9); **Shmueli**, Ilana: Zvolila jsem si život, ukázka z básnické sbírky; z němčiny přeložil Radek Malý, úvodní poznámku napsal jd (č. 4, st. 20); **Sidon**, Efraim Karol: Dopis zemského rabína k Novému roku 5781 (č. 9, str. 3); **Sidon**, E. K.: Je jaro tady (zamyšlení zemského rabína) (č. 5, str. 3); **Sládek**, Pavel: *Loučení s Maharalem aneb Jak jsem psal svou knihu* (č. 11, str. 18–19); **Sládek**, Pavel: *Za časů epidemie*, o karanténách v 16. a 17. století (č. 4, str. 3, 9); **Waldbott**, Marietheres: *Co jsem tak milovala*, úryvek ze vzpomínek (č. 1, str. 16–18); **Zaidman**, Boris: *Hemingway a mrtví ptáci*, úryvek z knihy přeložila z němčiny Věra Trnková (č. 3, str. 10–11, 13).

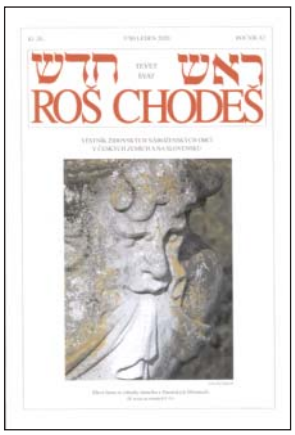

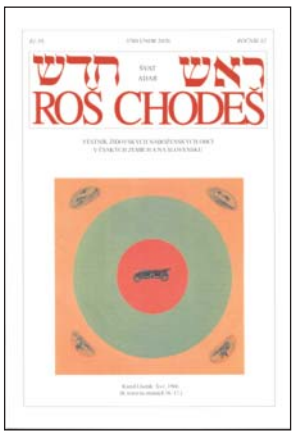

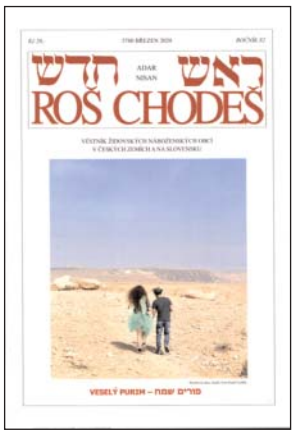

Izrael: komentář Zbyňka Petráčka

(Není-li uvedeno jinak, str. 21.)

Dohoda bez Palestinců (č. 9); *Jak bude po koroně* (č. 6); *Krok do nové doby* (č. 10); *Tah bankomatem* (č. 1); *Když se řekne anexe* (č. 7); *O bílém privilegiu* (č. 8); *S Cahalem na covid* (č. 11); *Ticho po atentátu* (č. 2); *Trumpova vize* (č. 3); U amerického stolu (č. 12); *Vítejte v hotelu Korona* (č. 5); *Volby přebila korona* (č. 4).

Judaismus

Komentáře k Tóře od vrchního zemského rabína Efraima K. Sidona (str. 4)

A Jaakov vyslal posly (Vajišlach) (č. 12); *Čtyřicetiletý východ z Egypta* (č. 4); *Fenomén Avrahama* (Vajera) (č. 11); *Mišne tora* (Dvarim) (č. 7); *Nestranní svědkové* (Haazinu) (č. 9); *Noachovo slovo* (Noach) (č. 10); *Požehnání dětem* (Vajechi) (č. 1); *Počátek moudrosti* (Mišpatim) (č. 2); *Potom vyjdou s velkým bohatstvím* (Vajakhel) (č. 3); *Proč přišel Amalek* (Ki tece) (č. 8); *Skryté a zjevné svědectví* (Naso) (č. 6); *Zdola vzhůru* (Emor) (č. 5).

Komentář rabína Jonathana Sackse (js) nebo kantora Bryana Wooda (bw) k Tóře (str. 5)

Budoucnost minulosti (Vajechi); js (č. 1); *Čtyři kroky pokání*; bw (č. 4); *Ekologický imperativ* (Šoftim); js (č. 8); *Existuje dobrý jazyk?* (Tazria); js; (č. 4); *Hledání smyslu* (Vajikra); js (č. 3); *Chanuka, dát světlo světu, vzpomínka na rabína J. Sackse*; bw (č. 12); *Když „já" na chvíli zmlkne* (Vajece); js (č. 11); *Moše rabejnu* (Dvarim); js (č. 7); *Počítání omeru*; bw (č. 5); *Rozdělené moře – zázrak, nebo přírodní úkaz?* (Bešalach); js (č. 2); *Světlo v arše* (Noach); *Tóra jako Boží píseň* (Vajelech); js (č. 9); js (č. 10); *Zvednout lidem hlavy* (Naso); js (č. 6).

Kalendárium

(Není-li uvedeno jinak, str. 23; rubriku připravuje am.)

Baum, Jiří, zoolog, cestovatel, spisovatel a fotograf – 120 let od narození (č. 9); **Bergmann**, Pavel, historik – 15 let od úmrtí (č. 5); **Bondy**, Filip, zemský rabín a učitel – 190 let od narození (č. 2); **Bondy**, Karel, právník a bojovník proti nacismu – 75 let od smrti (č. 2); **Březinová**, Jana, herečka – 20 let od úmrtí (č. 5); **Epstein**, Berthold, dětský lékař – 130 let od narození; Věra Trnková (č. 4); **Feder**, Richard, rabín a pedagog – 50 let od úmrtí (č. 11); **Fischer**, Josef, sociolog a filosof – 75 let od smrti (č. 2); **Gold**, Hugo, historik a nakladatel – 125 let od narození (č. 10); **Havlíček**, Aleš, filosof, nakladatel a pedagog – 5 let od úmrtí (č. 7); **Kahler**, Erich von, básník a literární historik – 50 let od úmrtí (č. 6); **Kaufmann**, Viktor, lékař – 75 let od smrti (č. 2); **Laurin**, Arne, novinář, kritik, básní, překladatel – 75 let od smrti (č. 3); **Löwy**, Paul, divadelník a loutkář – 50 let od úmrtí (č. 6); **Orlik**, Emil,

malíř, grafik a ilustrátor – 150 let od narození (č. 7); **Margoliová-Kovályová**, Heda – překladatelka a spisovatelka – 10 let od smrti (č. 12, str. 19); **Pollertová**, Anna, členka Ženské národní rady – 75 let od smrti (č. 2); ***Roš chodeš***, měsíčník – 30 let od nového názvu *Věstníku ŽNO v českých zemích a na Slovensku* (č. 7); **Saudek**, Robert, spisovatel, dramatik, grafolog a diplomat – 140 let od narození (č. 4); **Singer**, Jiří, skladatel – 40 let od úmrtí (č. 10); **Singer**, Julius, malíř a grafik – 140 let od narození (č. 6); **Steiner–Prag**, Hugo, malíř, grafik a ilustrátor – 75 let od úmrtí (č. 9); **Špitzer**, Juraj, slovenský literární historik a publicista – 25 let od úmrtí (č. 10); **Trier**, Walter, malíř – 130 let od narození (č. 6); **Týden Václava Havla v Izraeli** – 5 let od uskutečnění (č. 10); **Winton**, Nicholas, zachránce židovských dětí – 5 let od úmrtí (č. 7); **Wise**, Isaac Mayer, rabín, spisovatel, novinář a vydavatel – 120 let od úmrtí (č. 3); **Zemánek**, Vilém, hudebník a šéfdirigent České filharmonie – 145 let od narození (č. 5).

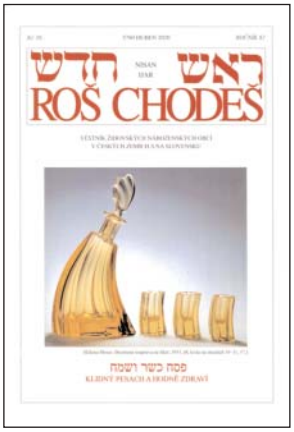

Knižní anotace

(Není-li uvedeno jinak, str. 24.)

Albrightová, Madeleine: *Peklo a jiné destinace* (č. 11); **Arendtová**, Hannah: *Eichmann v Jeruzalémě* (č. 1); **Arendtová**, Hannah – **Scholem**, Gershom: *Korespondence* (č. 8); **Arendtová**, Hannah: *Mezi minulostí a budoucností* (č. 1); *Archivář na kole. Vzpomínky na Jiřího Fiedlera* (č. 9); **Arndt**, Tomáš: *Lékárny s Davidovou hvězdou v čase šoa* (č. 3); **Boydová**, Julia: *Cestovatelé ve třetí říši* (č. 2); **Buxbaum**, Jindřich; **Soukup**, Daniel: *Sedmero požehnání* (č. 8); **Cohen**, Leonard: *Oblíbená hra* (č. 4, str. 25); **Čermák**, Josef: *I do daleka vede cesta...* (č. 4, str. 25); **Dubinová**, Terezie: *Jak napravovat svět* (č. 12, str. 20); **Frída**, Bedřich: *Vedle sebe šli jsme dávnou poutí. Vzpomínky ze života dvou bratří* (č. 4, str. 25); **Fulmeková**, Denisa: *Doktor Mráz* (č. 8); **Gavron**, Asaf: *Smrt v zádech* (č. 3); **Gilbert**, Martin: *Auschwitz a Spojenci* (č. 9); **Gordin**, Michael D.: *Einstein in Bohemia* (č. 5, str. 25); **Hakohen**, Menachem: *Kniha svátků* (č. 5); **Halevi**, Josi Klein: *Dopisy přes zeď. Izraelec píše palestinským sousedům/ a Palestinci odpovídají* (č. 10); **Hanák**, Jaromír: *Stopy textilních magnátů v Brně* (č. 4, str. 25); **Heine**, Heinrich: *Cesta Harcem* (č. 5, str. 25); **Kašua**, Sajid: *Sledování změn* (č. 6); **Kraus**, František R.: *Povídky ze Svrabové čtvrti. Zmizelý svět židovské Prahy* (č. 5, str. 25); **Krekulová**, Tereza: *Vše je dobré, vše je jedno. Rabi Nachman ben Simcha mi-Braslav, jeho osobnost a dílo* (č. 2); **Levi**, Primo: *Když ne nyní, kdy?* (č. 8); **Malá**, Marta: *Judaismus v terezínském ghettu* (č. 11); **Masaryk**, T. G.: *Hilsneriáda. Texty z let 1898–1900* (č. 1); *Nová pražská pesachová hagada* (č. 3); **Oz**, Amos: *Černá skříňka* (č. 4, str. 25); **Pařík**, Arno: *Jiří Georg Jilovský* (č. 12, str. 20); **Pavlát**, Leo: *Osm světel* na CD (č. 12, str. 20); **Peňás**, Jiří: *Výpravy pro starší a pokročilé* (č. 1); **Pomerantsev**, Peter: *Tohle není propaganda* (č. 12, str. 20); **Růžičková**, Renata; **Bartoš**, Štěpán: *Židovské památky v Královéhradeckém kraji* (č. 9); **Sabath**, Adolf J.: *Čech v americkém Kongresu* (č. 10); **Sládek**, Pavel: *Jehuda Leva ben Besalel – Maharal*, monografie (č. 7); **Steinová**, Iva: *Even Zikaron. Mladá Vožice* (č. 7); **Suchet**, David: *Za objektivem: Můj život* (č. 11); **Szántó**, Jakub: *Z Izrastiny s láskou: reportérem mezi dvěma zeměmi* (č. 11); **Tirard**, Laurent: *Lekce filmu* (č. 12, str. 20); **Topor**, Michal; **Řehák**, Daniel: *Arne Laurin (1889–1945). Portrét novináře* (č. 3); **Torberg**, Friedrich: *Teta Joleschová a dědicové* (č. 2); **Trnka**, Vera: *Emil Davidovic: Das Leben eines jüdischen Gelehrten in den Wirren des 20. Jahrhunderts* (č. 5, str. 25); **Vanderstraeten**, Margot: *Mazl tov* (č. 6); **Welsovi**, Martin a Tomáš: Sancta Familia (č. 12, str. 20); **Zweig**, Stefan: *Svět včerejška* (č. 1); *Židovská ročenka 5781* (č. 12, str. 22); *Židovské osobnosti Teplicka* (č. 6).

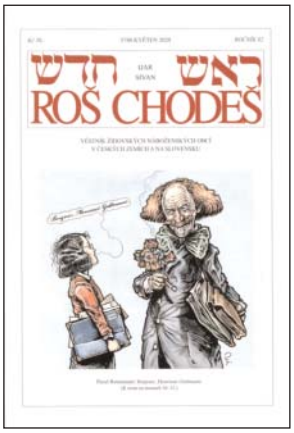

Osobnosti

Bak, Samuel, portrét malíře z Vilna; Jan Placák (č. 10, str. 12–13); **Ben-David**, Joseph, nekrolog náboženského myslitele; M. Hanková (č. 12, str. 19); **Barenholtz**, Ben, nekrolog amerického filmového distributora a režiséra; am (č. 5, str. 23); **Bezdíčková**, Erika, nekrolog přeživší šoa, překladatelky a autorky vzpomínek; am (č. 10, str. 23); **Čermák**, Josef, nekrolog germanisty a znalce díla Franze Kafky; jd (č. 2, str. 2); **Eisenschitz**, Willy, portrét rakouského malíře; Jan Placák (č. 8, str. 14–15); **Feld**, Ľudovít, portrét malíře z Košic a snaha připomínat jeho život a dílo v rodném městě; Věra Trnková (č. 10, str. 16–17); **Fischerová**, Táňa, nekrolog herečky, moderátorky a spisovatelky; am (č. 2, str. 23); **Friedová**, Rifka, nekrolog přeživší šoa; mh (č. 5. str, 26); **Ginsburg**, Ruth Bader, nekrolog soudkyně amerického Nejvyššího soudu; mh (č. 10, str. 19); **Glaser**, Milton, nekrolog newyorského grafika; mh (č. 8, str. 23); **Helmreich**, Wilhelm B., nekrolog newyorského sociologa; am (č. 6, str. 23); **Hollender**, Edith, nekrolog přeživší šoa a pracovnice Herbaria na Harvardově univerzitě; Mark Frydenberg (č. 6, str. 26); **Jasný**, Vojtěch, nekrolog českého režiséra, předchůdce nové vlny šedesátých let; am (č. 1, str. 23); **Kohnové**, Karel a Otto, o slavných architektech a jejich práci v ekvádorském útočišti; Věra Trnková (č. 8, str. 20); **Kopperlová**, Pesia, lékařka; Alžběta Langová (č. 9, str. 23); **Levy**, Rudolf, portrét malíře zátiší a portrétů; Jan Placák (č. 9, str. 14–13); **Miller**, Eli, nekrolog posledního newyorského sodovkáře; mh (č. 5, str. 18–19); **Müller**, Josef, připomínka života československého vojáka; Jiří Klůc (č. 11, str. 23); **Nadelman**, Elie, portrét sochaře a sběratele, Jan Placák (č. 12, str. 14–15); **Nová-Fischerová**, Soňa, nekrolog překladatelky a redaktorky; am (č. 8, str. 23); **Sacks**, Jonathan – nekrolog vrchního britského rabína a náboženského myslitele; am (č. 12, str. 19); **Sorkin**, Michael, nekrolog newyorského architekta a urbanisty; mh (č. 6, str. 20); **Spitzer**, Moše, o rodáku z moravských Boskovic, zakladateli nakladatelství Tarshish Book v Jeruzalémě; jd (č. 9, str. 15); **Steiner**, George, nekrolog literárního a kulturního kritika, filosofa, básníka a spisovatele; am (č. 3, str. 23); **Stein-**

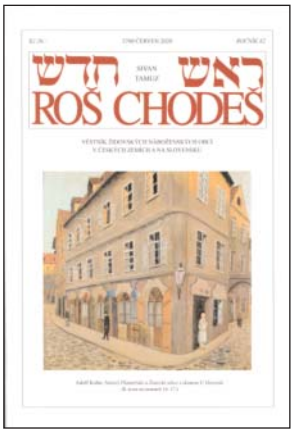

saltz, Adin Even Jisrael, nekrolog rabína, překladatele Talmudu do hebrejštiny s moderním komentářem; Efraim K. Sidon (č. 9, str. 20); **Süsser**, Otakar, nekrolog rodáka z Kosovy Hory; Petr Ehl (č. 7, str. 26); **Varga**, Imre, nekrolog předního maďarského sochaře; am (č. 1, str 23); **Vrbová**, Gerta, nekrolog vědkyně; Kateřina Sidonová (č. 12, str. 3); **Wellemín**, Viktor, nekrolog bojovníka od Tobruku a Dunkerku; am (č. 9, str. 20); **Wels**, Rudolf, o slavném architektovi a výstavě, která ho připomíná; am (č. 11, str. 8–9); **Wolf**, George, nekrolog newyorského dobrovolníka organizace The Blue Card; mh (č. 8, str. 23).

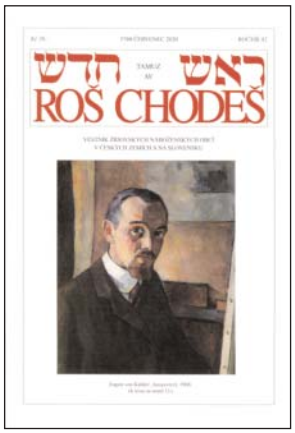

Publicistika

Američtí charedim v epidemii. Několik poznámek k problémům ultraortodoxní komunity v USA; Pavel Sládek (č. 5, str. 19–20); *Antisemitismus v České republice v roce 2019*, výroční zpráva FŽO v ČR (č. 7, str. 3); *Antisionismus a jeho lži*, na okraj jedné deklarace a jedné petice; text G. Konopnického přeložil jd (č. 3, str. 14–15); *Čtyři sestry*, příběh čtyř smíšených manželství čtyř sester z Valašské Bystřice; Josef Janča (č. 7, str. 10–12); *Dlouho hledaný snímek*, o nálezu fotografie zachycující transport Židů v pražských ulicích; Martin Jelínek (č. 5, str. 13); *Hlídač státu*, o aplikaci pro kontrolu hospodaření státu; jd (č. 1, str. 19); *Holokaust jako kšeft*; Leo Pavlát (č. 2, str. 19); *Jak se žije ve Varech*: Karlovarská židovská obec si připomněla 150 let od založení; am (č. 2, str. 10–11); *Jidiš list v synagoze*, o historii novin *The Forward* a výstavě v newyorské Eldridge Synagogue; mh (č. 4, str. 24); *Kameny náhrobní a dlažební*, nejen o nálezu náhrobních kamenů v dlažbě na Václavském náměstí; jd (č. 6, str. 3); *Konec dobrý*. Likvidace listu *The Jewish Chronicle* a *Jewish News* se nekoná; am (č. 5, str. 20); *Ludwig Moser a synové*, od malé rytecké dílny po sklářský podnik světové pověsti; jd, am (č. 4, str. 10–11, 17); *O knihách a čtení aneb Jak na tom byl český čtenář ve druhé polovině 20. století*; jd (č. 4, str. 14–16); *Pen klub a jeho role*, 95 let české pobočky spisovatelské organizace; am (č. 3, str. 8–9, 19); *Příběh Gertrudy Kauders*, obrazy ze skrýše na Zbraslavi; am (č. 10, str. 17); *Strach a solidarita*, anketa s tématem nouzového stavu v době pandemie; am (č. 5, str. 6–9); *Venkované z Oseku*, vesnice, kde žili praděd, děd a otec Franze Kafky; jd (č. 9, str. 8–9); *Z Brodů do Lipska*, o trzích na Brühlu a haličských obchodnících s kožešinami; Věra Trnka (č. 6, 18–20); *Zločin a trest*, o expozici domácího a zahraničního protinacistického odboje a Santiniho kapli v Panenských Břežanech; am (č. 1, str. 8–9).

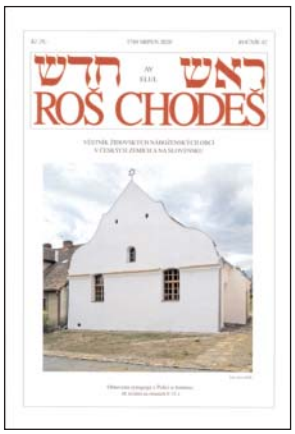

Recenze knih

Bajánek, Ján: *Golianova voľba*; jf (č. 12, str. 13, 15); **Baláž**, Anton: *Dva slovenské osudy Špitzer – Mach*; jf (č. 1, str. 3, 19); **Boydová**, Julia: *Cestovatelé ve třetí říši*; jd (č. 10, str. 10–11); **Einstein**, Albert: *Cestovní deníky. Dálný východ Palestina a Španělsko (1922–1923)*; jd (č. 1, str. 12–13, 20); **Čapková**, Kateřina, **Kieval**, Hillel J. (eds.): *Zwischen Prag und Nikolsburg*; Iveta Cermanová, Alexandr Putík, Daniel Baránek (č. 4, str. 18–19); **Gavron**, Asaf: *Smrt v zádech*; Lenka Uličná (č. 7, str. 20); **Glancová**, Alžběta, **Lučanská**, Lucie: *Alef, bet, teď!*; am (č. 5, str. 24); **Gordin**, Michael D.: *Einstein in Bohemia*; Tuckerovi Veronika a Eliezer (č. 8, str. 12–13, 18); **Hakohen**, Menachem: *Kniha svátků*; am (č. 5, str. 24); **Kaczorowski**, Aleksander: *Ota Pavel. Pod povrchem*; jd (č. 11, str. 17); **Klenovský**, Jaroslav: *Venkovské synagogy v českých zemích*; jd (č. 8, str. 3); **Krekulová**, Tereza: *Vše je dobré, vše je jedno*; Efraim K. Sidon (č. 3, str. 16); **Kroutvor**, Josef: *Pražský kavárník*; jd (č. 1, str. 14–15); **Lappin**, Elen: *V jakém jazyce snít?*; Peter Salner (č. 2, str. 18); **Sabath**, Adolf J.: *Čech v americkém Kongresu*; jd (č. 12, str. 8–9); **Seligman**, Timna: ***Anna Ticho Anna: Lifescape***, monografie malířky; am (č. 3, str 20); **Topor**, Michal, **Řehák**, Daniel: *Arne Laurin (1889–1945). Portrét novináře*; am (č. 4, str. 12–13, 23); **Vadkerty**, Madeline: *Slovutný pán prezident. Listy Jozefovi Tisovi*; Peter Salner (č. 6, str. 10); **Trabalka**, Valér: *Antológia Tóry s komentármi Rašiho, rabiho Hirscha a rabiho Hertza*; jd (č. 7, str. 23); **Vanderstraeten**, Margot: *Mazl tov. Má léta v ortodoxní židovské rodině*; am (č. 9, str. 19).

Recenze festivalů, filmů, divadel a výstav

Bedřich Feigl v Madridu, nová pražská výstava v El Centro Sefarad-Israel; Jan Placák (č. 1, str. 10); *Eugen von Kahler v Oblastní galerii v Liberci*; am (č. 7, str. 13); *Hello, Gorgeous*, výstava o životě a práci Barbry Streisandové v New Yorku; mh (č. 1, str. 20); *Chci žít navždy*, o posmrtném albu Leonarda Cohena; Marek Bouda (č. 2, str. 13); *Jazzové kresby Jiřího Šlitra*, výstava ve Vile Pellé připomíná i Šlitrův vzor, Saula Steinberga; am (č. 2, str. 14–15); *Kafkovské slzy skrze smích*, o představení *Malý stvořitel* od Egona Tobiáše; Josef Mlejnek (č. 8, str. 19); *Kavárna jako trumf*, o vídeňské výstavě návrhu Simona Wiesenthala pro kavárnu Eso; am (č. 1, str. 11); *Komiksový nacismus*, o filmu *Králíček Jojo*; am (č. 3, str. 13); *Leopoldstadt jako divadlo paměti*, o nové hře britského dramatika Toma Stopparda; am (č. 9, str. 10–11); *Poklady Židovského múzea*, o tematickej výstave prešovských fondov v Bratislave; Peter Salner (č. 9, str. 12); *Polanského Žaluji!*, o filmovém zpracování dreyfusiády; Anna Kareninová (č. 5, str. 16–17); *Pomník své slabosti*, brněnská opera uvedla dílo Davida Radoka a Markova Ivanoviče, inspirované osudem sochaře Švece; am (č. 3, str. 12); *Russ & Daughters*, výstava o slavném newyorském lahůdkářství; mh (č. 2, str. 12–13).

Rozhovory

(Není-li uvedeno jinak, str. 6–7.)

Bendahanová Cohenová, Esther, ředitelka Centra Sefarad Israel v Madridu; Stanislav Škoda (č. 8, str. 6–7, 18); **Feuersteinová**, Pavlína, kavárnice a pekařka, o začátcích a rozvoji kavárny Le Caveau a problémech v době pandemie; am (č. 6); **Fligg**, David, britský muzikolog, o jeho knize *Dopis od Gideona* a tvorbě skladatele Gideona

Kleina; am (č. 1); **Franek**, Jaro, vědec a pedagog, o slovenských parlamentních volbách a tamní „blbé náladě“; am (č. 4, str. 6–8); **Justa**, Petr, technolog a restaurátor, nejen o práci při opravě synagogy v iráckém Alkoši; jd (č. 2, str. 6–9); **Kaslová**, Terezie, novinářka a vnučka Ferdinanda Peroutky, o její rodině a důvodech, proč trvá na prezidentově omluvě; am (č. 10, str. 6–7, 13); **Kolský**, Daniel, s kavárníkem, zakladatelem společnosti mamacoffee o práci v Česku, Jižní Americe i Africe; am (č. 7, str. 6–7, 12); **Lethem**, Jonathan, americký romanopisec, o rodině a literatuře; Hana Ulmanová (č. 10, str. 14–15); **Mravec**, Juraj, zvukař nominovaný na cenu Emmy, o tom, že zvuk má ve filmu pomáhat příběhu; am (č. 9, str. 6–7, 11); **Pacáková**, Jana, vzpomínky na Zbraslav a její obyvatele; am (č. 12); **Prager**, Joseph, rabín, potomek rodiny Landesmanů v Polici u Jemnice; am, jd (č. 8, str. 11); **Smolíkovi**, Klára a Tobiáš, autoři knihy o židovské historii pro děti, o společné práci a snahách, jak „přilákat“ do muzeí opakovaně návštěvníky; am (č. 11, str. 6–7, 9); **Zaidman**, Boris, izraelský spisovatel, o životě v Sovětském svazu a ruské emigraci v Izraeli; z francouzštiny přeložil jd (č. 3).

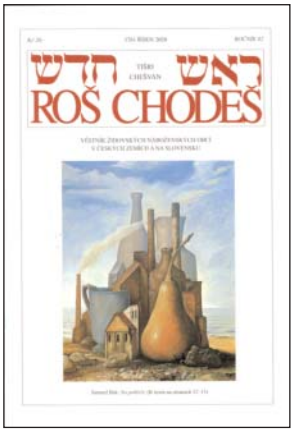

Události na Slovensku

Deň zmierenia po slovensky, o pripomínke SNP a návrhu premenovať 29. august na Deň národného zmierenia; Peter Salner (č. 10, str. 18); *Konšpirátor pred súdom*: Tibor Rostás odsúdzen za šírenie extrémistických materiálov; jf (č. 2, str. 20); *Takmer prebudená spravodlivosť*, obvinenie Rastislava Rogela z extrémismu; jf (č. 9, str. 13); *Spomienka na rabiho Abrahama Romiho Cohna*; Peter Salner (č. 10, str. 20); *Rozsudok v kauze Kotleba alebo Víťazstvo všetkých slušných ľudí na Slovensku*; jf (č. 11, str. 3).

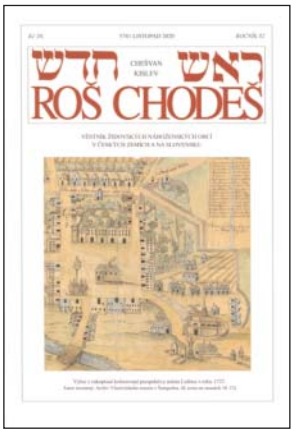

Výběr z českých médií: ...a další události

(Není uvedeno jinak, str. 22; rubriku připravuje jd)

Česká zaprděnost... (č. 7); Daleká cesta... (č. 3); Kdo nebloudil?... (č. 6); Máme na to... (č. 11); Není Toník Žid? ... (č. 1); Nouzové přistání... (č. 12, str. 18); Pomazánka na míru... (č. 9); Slovník hlavy státu... (č. 8); Turban či jarmulku... (č. 10); Velcí myslitelé... (č. 2); Poslední palác... (č. 4); Židé vítáni... (č. 5).

Zprávy ze světa

(Není-li uvedeno jinak, str. 28; rubriku připravuje am.)

č. 1: Židé a britské volby; Smrt v New Jersey; Spravedlivá na známce; Na podporu senátorky; Rabín do Bundeswehru; Atak v pařížském metru; Izrael na Tour de France.

č. 2: Světové fórum holokaustu v Jeruzalémě; U hrobu princezny Alice; Za dětské uprchlíky; Bez nenávisti a strachu; Řády od prezidenta.

č. 3: České podání k Mezinárodnímu trestnímu soudu; Útoky z Gazy; Výzva k Amazonu; Vatikánský archiv; Osnovy bez Kertésze; Fotbalová konference; Zemřel Kirk Douglas.

č. 4: Jak přežít karanténu; Italští Židé zoomují; Středoevropská univerzita ve Vídni; Koncerty na balkonech; Vzácný dar; Dokumenty o pandemii; Nejšťastnější země světa; Konspirační teorie a covid.

č. 5: Pomoc spravedlivým; Návštěva z jeřábu; Vakcínu ano, jinak bojkot; Paměťová mapa židovského Londýna; Zemřel sir Stirling Moss; Picassův obraz se vrací; Ztracený kámen.

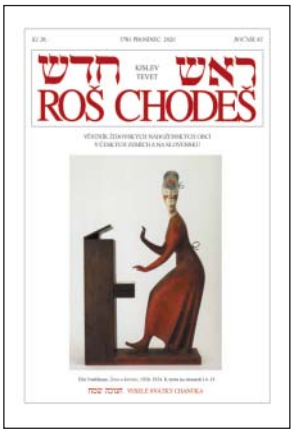

č. 6: Na učebnice bez násilí; Pas s podpisem Raoula Wallenberga; Zákaz pálení vlajek; Dokument o papeži; R. Lauder v Arab News; Zeď jmen; Stoppardův *Leopoldstadt*.

č. 7: Společně za černošskou komunitu; Náhrobky na zámky v Dolních Rakousích; Zastavte nenávist pro zisk; Nová expozice v Muzeu židovského národa v Tel Avivu; Sochy antisemitů v Británii; Památník obětem šoa se 64 tisíci jmény.

č. 8: Antisemitismus na sítích; Benátské muzeum nově; Soud se strážným SS; Turecké hřbitovy; Synagoga ve Slonimu je na prodej; Rezignace Bari Weissové; Výpověď za pochvalu.

č. 9: V Bělorusku demonstrují i Židé; Chasidé bez pouti; Covid v Izraeli; Španělsko přijalo definici antisemitismu; Památník albánským zachráncům; Příběh Beby Epsteinové; Glückel von Hamel o moru; Justikibbitz.com.

č. 10: Druhá vlna v Izraeli; Cihly se jmény v Amsterdamu; Přání do Západní zdi jen e-mailem; Kaparot v letadle; Deset let vězení pro dítě; Na památku prostitutky; Slovo dne: kibic; Kaczorowski o Otu Pavlovi.

č. 11: Vražda učitele v Paříži; Popírání šoa za peníze Evropského parlamentu; Po Facebooku i TikTok; Socha soudkyně Ginsburgové; Hladovka kvůli šabatu; Irikát v izraelské nemocnici; Borat znovu na scéně.

č. 12: Za strom života; Pollard smí do Izraele; Covid a spiklenecké teorie; Petice proti řediteli Jad vašem; Corbyn vyloučen a zase přijat; Synagoga v Babím jaru; Sophia Loren v roli přeživší.

Židovské památky

Jako v židovské škole, o kavárně a penzionu v budově bývalé židovské školy v Jičíně; am (č. 6, str. 9, 11); *Mistři kameníci*, kamenické značky jihočeských židovských náhrobků; Iva Steinová (č. 7, str. 14–15); *Modlitebna v obýváku*: v Podmoklech u Sušice se opravuje barokní synagoga; am (č. 8, str. 16–17); *Nějak se postavit na nohy*, rozhovor s Květou Svobodovou o dalším osudu památek z projektu revitalizace; am (č. 6, str. 8); *Ochránit a zpřístupnit*: digitalizace rukopisů a ochrana starých tisků v pražském Židovském muzeu; Tomáš Bělohlávek, Lenka Ichová (č. 12, str. 16); *Parochet z Nového Sedliště*, příběh jedné dobře ukryté synagogální opony; Milan Jančo (č. 7, str. 16–17); *Plány, kresby, veduty*: krajina a urbanismus na rukopisných plánech z 18. století; am (č. 11, str. 10–12); *Synagoga pod horami*, o opravě templu v Jirkově u Chomutova; Arno Pařík (č. 10, str. 8–9, 15); *Všechno má svůj konec*, o slavnostním otevření synagogy v Polici u Jemnice; jd (č. 8, str. 10); *Židovské památky se po vynucené přestávce otevřely* (č. 6, str. 11); *Židovský hřbitov na Malvazinkách*; Věra Trnková a Mojmír Malý (č. 12, str. 12, 15).

Zkratky jmen redaktorů a stálých spolupracovníků: am: Alice Marxová; jd: Jiří Daníček; mh: Monika Hanková; jf: Jaro Franek.

(Připravila am.)

ROZHREŠENIE MÁ DAŤ ŽID

O knihe Golianova voľba Jána. Bajáneka

Kniha slovenského literáta a prekladateľa Jána Bajáneka ma zaujala prebalom s fotografiou Juraja Špitzera. Špitzer (1919–1995) bol počas svojho života inšpiratívnou osobnosťou a požíval v kultúrnej obci značnú autoritu. Autoritou ostal aj po smrti a ešte aj dnes vychádzajú knihy, ktoré ho spomínajú.

DVE ROVINY

To je aj prípad recenzovanej knihy. Autor ju koncipoval v dvoch rovinách, ktoré sa po jednotlivých kapitolách striedajú. Prvou rovinou sú očami autora podané jeho osobné zážitky a rozhovory s Jurajom Špitzerom, ktorý bol od autora o 35 rokov starší. Tu sa objavuje aj tretia hlavná postáva knihy, slovenský spisovateľ Dominik Tatarka (1913–1989).

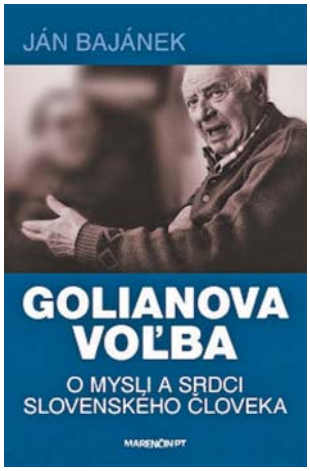

Druhou rovinou sú úvahy a rozhovory známych historických osobností (Jozef Tiso, Alexander Mach, Vojtech Tuka, Ján Golian, Ferdinand Ďurčanský, Adolf Hitler, Eva Braunová, Gustáv Husák, Ladislav Novomeský, Vladimír Clementis, Klement Gottwald, Edvard Beneš a iní). Týmto osobám autor pripisuje úvahy, rozhovory a skutky, ktoré nemajú oporu v historickej realite a sú len autorskou fikciou, do značnej miery, ba neraz až diametrálne sa odchyľujúcou od obrazu, ktorý im pripisuje seriózna historiografia.

ZLÉ ČESKOSLOVENSKO

Po ideovej stránke kniha kopíruje mnohé, na Slovensku publikované ľudácke stereotypy a mýty, snaží sa vytvoriť pozitívny obraz o Slovenskej republike 1939–1945 a predovšetkým o jej prezidentovi Jozefovi Tisovi (1887–1947). Paralelne s touto snahou je vyjadrovaná priam obsedantná nenávisťautora k prezidentovi Edvardovi Benešovi (1884–1948) a ku všetkému, čo autor označuje ako „čechoslovakizmus“. Bajánek pripisuje Benešovi zodpovednosť za Hitlerovo rozbitie Československa (str. 17), za meškajúce otvorenie druhého frontu proti Nemecku (str. 19), za budovanie štátu, ktorý nazýva „českým Československom“ a charakterizuje tento štát slovami „nenávidený benešovský čechoslovakizmus“ (str. 67) alebo „protislovenská predmníchovská ČSR“ (str. 70). Všetky problémy Slovenska súvisia podľa autora s nenávideným Benešom, resp. s Čechmi, „ktorí nahradili uhorské pomaďarčovanie benešovským čechoslovakizmom“. V knihe narazíme na spojenia ako „Benešova pomätená maločeská myseľ“ (str. 20) alebo na vulgarizmy. Vedrá špiny vyleje aj na prezidenta Masaryka, ktorý „trpel komplexom menejcennosti, predovšetkým pre svoj slovenský pôvod, ale aj preto, že jeho otec bol kočiš“.

A JEHO OPAK

Opakom zlého Československa je pre Bajáneka Slovenský štát (Slovenská republika 1939–1945), ktorý predstavuje napriek istým nedostatkom záchranu pre slovenský národ a je to štát, ktorý sa snažia takmer všetci aktéri jeho videnia histórie zachovať. Tu už rozpor s historickými faktami pripomína frašku, napr. Husák, Novomeský, Clementis, rovnako ako Čatloš s Tisom by (podľa autora) „radi zachovali po vojne Slovenský štát, ale zbavený fašistického režimu“ (str. 20n.). No a pochopiteľne, v autorovej fikcii naráža táto ušľachtilá myšlienka o zachovanie štátu na zlého Beneša. Podobne vyznieva autorova myšlienka o Gottwaldovej podpore Husáka v boji za samostatné Slovensko (str. 70). Ďalším rozpracovaním tejto predstavy je, že keď sa Husák stal prezidentom Československa, tak svoje protičeské postoje vykompenzoval tým, že „umožnil Čechom postaviť pražské metro“ (str. 71).

Ak ešte autor recenzovanej knihy pripisuje isté nedostatky režimu Slovenského štátu (prenasledovanie Židov, účasť Slovákov pri realizovaní holokaustu), tak žiadne nedostatky nepozná, pokiaľ píše o prezidentovi Tisovi. Beneš je stelesnenie zla, Tiso je dobrý, múdry, zbožný, vzdelaný, slušný pán. S „nedostatkami“ štátu, ktorého bol prezidentom, nemal nič spoločného, „zakázal vyvážanie Židov“ (str. 21), „mal u Hitlera problém pre odmietavý postoj k deportáciám“ (str. 24), „zachránil tisícky Židov“, „Tiso Židom pomáhal“ (str. 159), „udelil deväťtisíc výnimiek“, „nepodpísal židovský kódex“. Zaznamenané prejavy a rozhodnutia prezidenta Tisa sú pritom v hrubom rozpore s mýtom, ktorý produkuje Bajánek.

OSOBNÉ MOTIVY

Pri písaní tejto recenzie sa žiaľ musím zaoberať aj osobnými motívmi autora. Nemám záujem „prepierať“ jeho povesť (tomu sa venovala tlač), ale niektoré pasáže knihy sú spojené s udalosťami autorovho života, respektíve s jeho zlyhaniami. Tieto spojenia sú markantné v dvoch kapitolách. Prvou je „Odstúpenie z kampane“, v ktorej autor vysvetľuje dôvody, pre ktoré roku 1991 najprv prial ponuku Vladimíra Mečiara na vedenie jeho volebnej kampane a následne sa tohto miesta predčasne vzdal. Druhou kapitolou je „Americká ponuka“, kde hlavne na str. 213 a 214 postava Juraja Špitzera vysvetľuje úskalia, ktoré autorovi hrozia pre pozornosť, ktorú mu venovala vtedajšia Štátna bezpečnosť.

K prvej kapitole treba dodať, že autor Ján Bajánek patril k výrazne promečiarovským postavám a k druhej, že je evidovaným spolupracovníkom ŠtB v kategórii agent (krycie meno PALKO). Obidve kapitoly spája, že v knihe je to Juraj Špitzer, ktorý Bajánekovi nepriamo dáva „rozhrešenie“ pre skutky, na ktoré by rád zabudol (spoluprácu s ŠtB a s Mečiarom).

A tu sme opätovne pri jednom motíve, ktorý sa v kruhoch sympatizantov Slovenského štátu opakuje. Rozhrešenie má dať Žid. Tento motív dobre vidieť na absurdnej legende, podľa ktorej traja židovskí rabíni prosia Tisa, aby neodstúpil z postu prezidenta (ani tento mýtus v knihe nechýba).

Bajánekova kniha nie je primárne antisemitská, v tom sa odlišuje od podobných proľudáckych kníh. K židovskej problematike sa často vracia a spája ju s osudom Juraja Špitzera, o ktorom píše pozitívne. Vyjadruje ľútosť nad deportáciami, kritizuje arizátorov. Ale autor si neodpustí nasledujúce poznámky: „Pre Maďara so židovskými koreňmi Slovák nebol ani človek“ (str. 94), „čechoslovakisticky orientovaní Židia, a tých bola drvivá väčšina, sa dostali po pozemkovej reforme v roku 1925, s podporou Beneša, k rozhodujúcej časti slovenského pozemkového a iného majetku“ (str. 165n.). Takáto kniha sa bez trochy antisemitizmu nezaobíde.

(*pokračovanie na str. 15*)

SOCHAŘ A SBĚRATEL

Elie Nadelman, umělec, který stál u zrodu moderního umění

28. prosince uplyne 74 let od doby, kdy pozemský svět dobrovolně opustil Elie Nadelman, americký sochař, sběratel lidového umění i významný pařížský umělec počátku 20. století. Narodil se 20. února roku 1882 ve Varšavě, která byla v té době okupována Rusy. Židovské obyvatelstvo hovořící především jidiš se Rusové snažili násilně asimilovat a jako jediný jazyk mu vnutit ruštinu. Někteří carové, když hrozilo společné polsko-židovské povstání proti Rusům, použili čas od času i politiku cukru. Tak například car Alexandr II. roku

Gertrude Steinová, bronz, 1908–09.

1861 vydal nařízení, kterým zrušil mnohé restrikce vůči Židům. Jeho cílem bylo především zasít nesvár mezi Poláky a Židy a tím otupit nebezpečí hrozící carské říši. Uvolnění však nemělo dlouhého trvání a skončilo polskou revolucí roku 1863.

VARŠAVA, MNICHOV, PAŘÍŽ, NEW YORK

Nadelmanovi rodiče hovořili doma vedle jidiš i polsky a jejich děti už pokládaly polštinu za svoji mateřštinu. Vzhledem k velmi přísným restrikcím ze strany ruského samoděržaví byl přístup ke vzdělání v ruské části bývalého Polska pro Židy velmi komplikovaný. Elie Nadelman patřil k těm několika málo carovým poddaným, kteří měli v dokumentech napsáno *jevrej*, a přesto se jim poštěstilo získat středoškolské vzdělání. V roce 1899 úspěšně zakončil studium na německém akademickém gymnáziu ve Varšavě. V letech 1899–1901 pokračoval ve studiu na varšavské Akademii výtvarných umění.

Roku 1902 odjel do Německa a do své rodné země se již nikdy nevrátil. V Mnichově studoval antické sbírky v Glyptotéce a živil se jako kreslíř pro satirické časopisy. V roce 1904 Německo opustil a odjel do Paříže, kde žil a pracoval do roku 1914. Po vypuknutí první světové války z Evropy odjel. Emigroval do Spojených států a roku 1920 se tam oženil se zámožnou vdovou Violou Flanneryovou. Manželé společně shromáždili pozoruhodnou kolekci lidového umění a v roce 1925 postavili pro svoji sbírku v Riverdale v New Yorku vlastní muzeum.

Poprsí ženy, galvanoplastika, 1925–26.

Potom ale přišly horší časy. Během světové hospodářské krize se bohatství rozplynulo a roku 1937 byli manželé nuceni svoji sbírku prodat. Navíc v roce 1935, při rekonstrukci ateliéru, zničili dělníci řadu Nadelmanových drobných prací ze sádry a dřeva. V těžkých letech hospodářské krize a po ní následující války propadal Nadelman stupňujícím se depresím. Svůj život ukončil v prosinci 1946.

Hlava ženy, třešňové dřevo, 1916–17.

NA VRCHOLU SLÁVY

V Nadelmanových raných pracích je velmi zřetelný vliv antické portrétní kultury. V jejím duchu vytvořil řadu klasicky krásných ženských hlav. Po příjezdu do Paříže se seznámil s dílem Augusta Rodina. Zapsal se na Colarossiho akademii, kterou navštěvovali například Pascin, Modigliani, Lipchitz, ale i Alfons Mucha a Josef Čapek, stal se pravidelným návštěvníkem kaváren Le Dôme a La Rotonde a velmi rychle se etabloval v prostředí pařížské bohémy a avantgardy. Roku 1907 se seznámil s uměleckým kritikem Leem Steinem a jeho mladší sestrou Gertrude, ke kterým pak docházel na pravidelná společenská večerní sezení. Roku 1908 vzniklo jeho dílo *Stojící ženská postava*, ojedinělá práce zachycující nahou Gertrude Steinovou. V témže roce vytvořil sádrové busty mladého muže, kde je realistická tvář rozrušena deformacemi, ostrými výčnělky a hranami a vlasy jsou spletí vzájemně propletených útvarů, vystupujících a propadajících se do mladíkovy hlavy.

V témže roce na podzim přivedl Stein do Nadelmanova ateliéru Pabla Picassa. A jen o několik měsíců později, v roce 1909, vzniká první kubistická socha, slavný portrét Picassovy přítelkyně Fernandy Olivierové, práce nepochybně ovlivněná Nadelmanem. V té době Nadelman vytvořil i řadu kubistických kreseb. V roce 1909 měl první samostatnou výstavu v galerii Drouot v Paříži, kromě klasických ženských hlav a řady stojících ženských aktů byly vystaveny i jeho kubistické kresby, které všechny z výstavy zakoupil Leo Stein. Další velkou výstavu uspořádala v roce 1911 londýnská galerie Patterson, kde většinu exponátů zakoupila sběratelka Helena Rubinsteinová. V té době byl Nadelman na vrcholu své evropské slávy a jeho dílo mělo zcela nepopiratelně velký vliv na vývoj moderního sochařství počátku 20. století.

AMERIKA

Po vypuknutí první světové války odjel do Spojených států a dveře Evropy jako by se za ním zavřely. V Americe již od roku 1917 vytvořil řadu plastik z pálené hlíny,

které ručně koloroval. (U nás takřka ve stejné době tvořil v podobném civilistním duchu Otto Gutfreund.) Nepochybně jsou inspirovány jeho zájmem o lidové umění, kabaret, cirkus, tanec, hudbu. Plastiky tanečnic z počátku 20. let jako by vystoupily ze Seuratových obrazů a následkem toho ožily. Cirkusové akrobatky, postarší muži v buřinkách pohodlně rozvalení v křesílku, pár radostně tančící tango, pianistka rozpustile se vlnící u klavíru. Krásný obraz doby, která již zapomněla na časově nepříliš vzdálenou děsivou válku a bezstarostně si užívala, netušíc, že brzy přijde světová hospodářská krize a krátce po ní válka ještě hrůznější než ta předcházející. V roce 1930 měl Nadelman poslední velkou samostatnou výstavu v pařížské galerii Bernheim-Jeune, po které se uzavíral stále více do soukromí. V roce 1935 většinu prací odklidil do sklepa svého domu v Riverdale

Tango, barvené třešňové dřevo, 1920–24.

s tím, že čas si s nimi poradí. Až po jeho smrti byla v jeho ateliéru objevena řada malých, někdy velmi bizarních a zčásti pomalovaných terakotových figurek z posledních let, které si vytvářel více méně jen sám pro sebe.

Autor, který byl velmi důležitý pro vývoj moderního sochařství a ctěný v Paříži před první válkou, mezi jehož přátele patřili Steinovi, Picasso, Salmon, Apollinaire, Modigliani, Lipchitz, Brâncuşi a který měl na řadu z nich znatelný vliv, zemřel zcela osamělý a takřka zapomenutý. V Evropě je dnes prakticky neznámý a rozhodně nedoceněný.

Jan Placák

SVĚDEK HISTORIE

aneb Oprava hřbitova na Malvazinkách

K současnému stavu hřbitova je třeba říci, že do roku 1990 byl udržován (stejně jako jiné židovské hřbitovy) jen minimálně, většina jeho plochy zarostla křovím, mnoho náhrobků se samovolně vyvrátilo, padlo na zem, část z nich byla rozbita. Neutěšený stav zhoršoval občasný vandalismus a rozkrádání. Postupně začaly zanikat cenné výtvarné detaily a architektonické prvky. Přes tyto neblahé skutečnosti však většina náhrobků představuje pozoruhodná kamenosochařská díla a cenný doklad vývoje funerální plastiky od historismu až po novoklasicismus a funkcionalismus dvacátých a třicátých let minulého století.

Nejpalčivějším problémem, který dnes poškozuje památku jako celek, je především postupně se zhoršující stav statické stability náhrobků. Mnoho z nich se působením vlivů eroze či prostým dožíváním původní základové konstrukce postupně vychyluje a dochází k jejich zřícení. Nestabilní náhrobky jsou navíc i vážným nebezpečím pro návštěvníky hřbitova i pracovníky údržby.

Židovská obec v Praze jako právní nástupce smíchovské židovské obce a současný vlastník hřbitova usiluje o jeho postupnou záchranu a obnovu už od konce roku 1989. Za tu dobu se podařilo mnohé, třeba zrestaurování hrobky Josefa a Rosy z Portheimu, oprava asi dvaceti nestabilních náhrobků, zchátralý obytný domek z osmdesátých let je opět obyvatelný (viz text Fera Bányaie z ledna 2010). Je prováděna pravidelná údržba zeleně, stromové dřeviny prošly ozdravnými zásahy, díky nájemci domku je hřbitov pod stálým dohledem.

Letos byl na základě dobře připraveného projektu získán finanční příspěvek Česko-německého fondu budoucnosti ve výši 300 tisíc Kč, díky kterému bude moci být v příštím roce vztyčeno a opraveno několik desítek nejvíce ohrožených náhrobků. Na tyto práce je v budoucnu žádoucí navázat dalšími etapami. V souvislosti s negativními dopady koronaviru na ekonomiku jsou výdaje na údržbu památek již nyní razantně omezovány. Třebaže v tuzemsku i zahraničí žije nemálo pozůstalých, kteří zde mají pohřbené své předky, podpora soukromých osob zůstává i za této situace velkou vzácností. Více informací o hřbitově, pohřbených osobách a možnostech spolupráce lze získat na e-mailu: sbh.sekretariat@matana.cz.

Zájemcům o vstup na hřbitov se doporučuje kontaktovat p. Černého (tel. č. 603 299 796). Případnou finanční podporu lze zaslat na účet 1936566399/0800, VS: 70511.

Mojmír Malý, SBH, tel. 604 234 136.

ROZHREŠENIE MÁ DAŤ ŽID

(*dokončení ze str. 13*)

Popri ignorovaní historických faktov kniha zavádza aj v menej podstatných veciach. Autor si pletie biblické postavy, konkrétne Rebeku, manželku Izáka, s jeho matkou. Zaráža aj tvrdenie autora, podľa ktorého poručík Krátky, spojka medzi prezidentom Benešom a generálom Goliánom, je „budúci otec americkej ministerky zahraničných vecí Albrightovej“ (str. 16). Toto evidentné nezodpovedá skutočnosti. Otec ministerky Albrightovej je bývalý československý diplomat Josef Korbel a Albrightová sa narodila 15. mája 1937, teda v čase príprav SNP bola už dávno na svete.

K nedostatkom knihy patria aj mnohé preklepy, zmätočné vety alebo spojenia. Napr.: „Medzi tieto samohybné partizánske osoby sa dostal aj partizánsky veliteľ Cyril Kuchta“ (str. 168). Čitateľ si zákonite postaví otázku, ako je možné, že takto nekvalitný a mnohými faktickými aj formálnymi chybami zaplnený text sa dostal do tlače? Vari kniha nemala recenzenta?

Nuž a ako by toho nebolo dosť, musím uviesť aj ďalšiu kuriozitu Bajánekovho diela: Na strane 123 je popis bojov na východnom fronte. Proti Rusom bojujú Nemci a Slováci bok po boku. Nemecký guľometčík Gabriel Mieder je zasiahnutý minomentnou strelou a zahynie. Celý výjav pozoruje slovenský dôstojník Ján Smerek. O niekoľko riadkov nasleduje veta „smrť Heinricha Manna, ktorej bol (Ján Smerek) svedkom, urobila naňho hlboký dojem“.

Ako sa neznámy nemecký guľometčík Gabriel Mieder behom okamihu prevtelil do Heinricha Manna (1871–1950), ktorý ani nepadol vo vojne a nikdy na východnom fronte nebol, ostáva záhadou. Navyše, dochádza aj k spätnému prevteleniu a z Heinricha Manna sa v ďalšom texte znovu stáva, tentokrát už nežijúci Gabriel Mieder.

Ostatne, ani toto prevtelenie nie je v knihe ojedinelé, opakuje sa na str. 154, keď sa z gardistu Jozefa Báčika bez najmenšieho dôvodu stane gardista Jozef Eštok a následne prebehne spätné prevtelenie Eštok – Báčik. Nuž naozaj, čítal niekto túto knihu?

Čo napísať na záver? Kniha Jána Bajáneka obsahuje ľudácky výklad nedávnej histórie. Je falošná, pokrútená, klamlivá, je to paškvil. Brutálne prekrúca skutočné udalosti. Zneužíva autoritu Juraja Špitzera na ospravedlnenie fatálnych životných zlyhaní samotného autora.

Pre mňa osobne je ťažké pochopiť, ako mohla byť táto kniha vydaná vo vydavateľstve Marenčin PT, o ktorom by som naozaj nepredpokladal, že niečo podobné vydá.

Jaro Franek

OCHRÁNIT A ZPŘÍSTUPNIT

Digitalizace rukopisů a ochrana starých tisků v ŽMP

Archiv a Knihovna Židovského muzea v Praze (ŽMP) pečují o významné historické prameny k dějinám Židů na území dnešní České republiky. Archiv spravuje fondy jednotlivých židovských náboženských obcí Čech a Moravy, židovských spolků, organizací a osobní pozůstalosti významných představitelů židovské komunity. Součástí jsou také sbírky patentů, cirkulářů, pečetidel, hudebnin, dokumentace k jednotlivým židovským obcím včetně fotodokumentace synagog, hřbitovů a ghett.

Knihovna ŽMP pečuje o tisky z knihovny předválečného muzea a pražské židovské obce, válečné svozy knih z celé Evropy a novodobé akvizice.

V lednu letošního roku zahájil muzejní archiv ve spolupráci s knihovnou ŽMP společný projekt zaměřený na digitalizaci, restaurování a ochranu rukopisů a starých tisků. Paměťové instituce jsou již řadu let svědkem rychlého pronikání nejnovějších digitalizačních trendů, které pomáhají zachovat současný stav historických pramenů pro budoucí generace. V oblasti ochrany kulturního dědictví je digitální reformátování dokumentů nepochybně fenoménem dnešní doby. Digitalizace přináší mnohé výhody: významně omezuje rizika mechanického poškození při manipulaci a předkládání archiválií badatelům ve studovnách, umožňuje širokému okruhu zájemců studium zdigitalizovaných dokumentů prostřednictvím internetu z pohodlí jejich domovů a usnadňuje také výměnu dat mezi organizacemi, které se zabývají profesionálním historickým výzkumem.

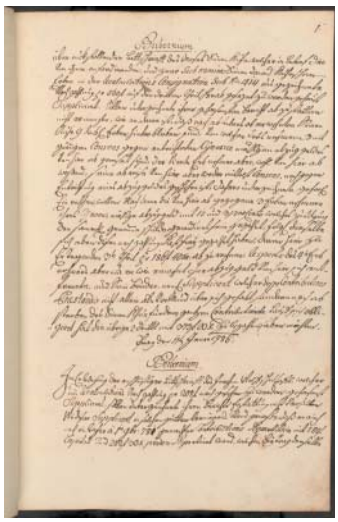

Ukázka digitalizovaného rukopisu, Kniha zpráv 1786–1789. Foto ŽMP.

KNIHY ZPRÁV A KNIHY OSVĚDČENÍ

Archiv Židovského muzea digitalizuje archiválie řadu let. Naším hlavním cílem je trvale ochránit mimořádně cenná judaika před poškozením a zpřístupňovat dokumenty pro badatelské a edukační účely. K digitalizaci byl vybrán historicky cenný souboru 23 knih z archivního fondu Židovské náboženské obce v Praze. Konkrétně se jedná o Knihy zpráv a Knihy osvědčení, které představují významné historické prameny dokumentující život pražské židovské komunity v průběhu 18. a 19. století z hlediska společenského, hospodářského i kulturního. Rukopisy mají mimořádnou historickou hodnotu pro židovskou komunitu v českých zemích a díky tomu, že jsou psány německy a hebrejsky, dalece překračují hranice České republiky. Uvedené manuskripty jsou přitom často vyhledávány badatelskou veřejností, neboť slouží jako doplňkový genealogický pramen pro rodopisné bádání.

Vlastní digitalizaci rukopisů předcházela pečlivá kontrola fyzického stavu jednotlivých archiválií. Z celkového počtu 23 knih bylo vybráno 14 svazků, které musely projít odbornými restaurátorskými a konzervačními zásahy.

Digitalizaci zajišťuje externí specializovaná firma, která provádí reformátování dle parametrů národního standardu pro digitalizaci rukopisů způsobem maximálně šetrným k originálu. Komplexní dodávka zahrnuje tvorbu digitálních obrazů všech stran rukopisů včetně hřbetů, desek, přídeští a tvorbu popisných metadat. Během letošního a příštího roku bude zdigitalizováno více než 12 tisíc stránek. Naskenované dokumenty procházejí v ŽMP přísnou kontrolou kvality a úplnosti. V rámci digitalizačního projektu vzniknou současně bezpečnostní a studijní kopie archiválií. Případné korekce, import a katalogizaci dokumentů provádějí odborní pracovníci ŽMP. Jednotlivé dokumenty budeme postupně zpřístupňovat badatelské veřejnosti přes webové rozhraní databáze CollectiveAccess na internetových stránkách: http://collections.jewishmuseum.cz/index.php/Search/Index?search=berichtenbuch.

HISTORICKÉ TISKY

Kontinuální péče o židovské kulturní dědictví probíhá souběžně také v muzejní knihovně, která ve svém bohatém fondu schraňuje historické tisky z majetku bývalé bibliotéky Židovské náboženské obce v Praze. Právě tyto tisky doplňují archiválie, které kdysi patřily stejnému původci. Svazky jsou uloženy v moderním klimatizovaném depozitáři. Jejich zpřístupnění čtenářům je vázáno na stav dokumentů. Další využívání pro veřejnost je proto vázáno na skenování lístkových katalogů, restaurování, postupnou retrokatalogizaci a ukládání jednotlivých svazků do ochranných obalů.

Hlavním cílem knihovny v rámci projektu je zabezpečit ochranu 240 tisků s větší či menší mírou degradace papíru a různými stupni poškození vazby. Uvedené knihy je nutné před jejich kompletním restaurováním uložit do speciálních obalů, provést fotodokumentaci a katalogizaci. Pro představu uveďme, jakým způsobem probíhá vlastní proces ochrany starých tisků. Knihovníci nejprve zkontrolují vybrané knihy, pořídí detailní soupis a přeměří jednotlivé svazky pro vytvoření ochranných obalů. Po dodání obalového materiálu od externího dodavatele uloží jednotlivé knihy do speciálních ochranných kartonů z nekyselé lepenky, opatří je signaturami a čárovými kódy. Současně probíhá retrokatalogizace doposud nezpracovaných knih. Následně bude provedena fotodokumentace titulních listů prostřednictvím fotooddělení ŽMP a fotografie budou připojeny k záznamům v knihovnickém on-line katalogu Aleph.

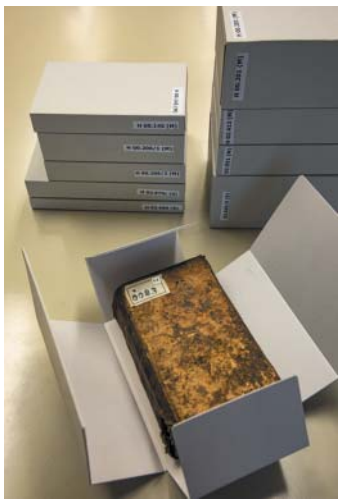

Ukázka ochranného obalového materiálu na knihy.

Dlouhodobým záměrem Židovského muzea v Praze je ochraňovat a zpřístupňovat archivní a knihovní dokumenty. Jsme přesvědčeni, že tento projekt zvýší prestiž ŽMP jako moderní instituce, která se dlouhodobě stará o ochranu a zpřístupňování židovského kulturního dědictví na nejvyšší úrovni.

Tomáš Bělohlávek, Lenka Ichová

IZRAEL: U amerického stolu

Volby prezidenta USA se opakují každé čtyři roky v rytmu olympiády. Dokonce pravidelněji, protože zatímco olympijské hry byly letos kvůli pandemii odloženy, americký prezident byl zvolen v termínu, i když se počítání hlasů protahovalo, výsledek je právně napadán a stále vyvolává spory. Nicméně zatím to vypadá tak, že 20. ledna Donalda Trumpa vystřídá někdejší Obamův viceprezident Joe Biden a už tato představa hýbe světem i Izraelem.

Polovina USA, většina Evropy a notná část světa slaví, druhá polovina USA, další část světa, a zejména Izrael spíše truchlí. Pro židovský stát a vládu Benjamina Netanjahua byla Trumpova Amerika pevným spojencem: odstoupila od Obamovy jaderné dohody s Íránem a uvalila na něj sankce, uznala Jeruzalém za izraelskou metropoli a přesunula tam ambasádu, připravila dohody, jimiž Spojené arabské emiráty, Bahrajn a brzy zřejmě i Súdán uznají Izrael za normální stát Blízkého východu.

Zvrátí se to vše s nástupem prezidenta Bidena? Toť otázka, která se zpočátku probírala spíše emočně. Už to, že změnu přivítaly Írán i Palestinská samospráva, obavy Izraele jen posiluje. Emoce prohlubují i příkop mezi židovským státem a americkými Židy. Ti v drtivé většině (ze tří čtvrtin) hlasovali pro Demokratickou stranu a Joea Bidena. Kdežto Židé v Izraeli většinově (ze dvou třetin) fandili Trumpovi – ne jako člověku, ale jeho politice. Posilují se klišé, že izraelští Židé věří v judaismus, leč američtí v levicový liberalismus, že ti první jsou z Marsu a druzí z Venuše nebo že vznikají dva židovské politické národy.

Faktem je, že mezi dvěma největšími židovskými komunitami na světě se prohlubuje ideový střet. V ovzduší emocí bývají „kolty proklatě nízko“, alespoň rétoricky. Ajúb Karà, poslanec Bibiho Likudu a bývalý ministr spojů, označil část amerických Židů za zrádce. K čemuž lze dodat, že leckteří američtí Židé považují zase Netanjahua za zrádce židovského étosu.

Jak to vše racionálně sesumírovat? Lze vůbec odfiltrovat emoce a fanouškovské, ba kmenové hodnocení politiky?

PYROMAN HASIČEM?

Jednak je po ruce to, co prezentoval Joe Biden už v kampani coby jasná fakta. Například že americkou ambasádu zpátky do Tel Avivu stěhovat nebude. Potom lze nahlédnout do analýz i výroků v médiích. A člověk zjistí, že úplná revoluce ani zemětřesení nehrozí. Změny budou, ale jak v čem a za splnění takových či onakých předpokladů.

Obsáhlý a informativní (téměř nehodnotící) pohled na americko-izraelské vztahy nabízí web Jewish Insider. Poskládal výroky či analýzy různých osob-

Obamův viceprezident Joe Biden před deseti lety v Izraeli. Foto archiv.

ností. Všiml si, že premiér Netanjahu poslal blahopřání Bidenovi o pár hodin později než jiní světoví lídři. Jen proto, že oficiální výsledky voleb ještě nebyly známy? Takové nuance nerozebírá, ale že se takové rituály v politice počítají, nelze popřít. Stejně jako nelze popřít fakt, že s prezidentem Obamou si Netanjahu osobně nesedl.

Příznivý Bidenův obrázek nabízí bývalý americký velvyslanec v Izraeli Daniel Kurtzer: „Vždy Izrael podporoval a měl jeho osud na srdci. Nešlo o politický kalkul.“ Nicméně jako prezident Joe Biden zřejmě nebude zosobňovat prostý návrat do Obamovy éry, kdy byl viceprezidentem. To si myslí známý politolog Aaron David Miller a také Dore Gold, bývalý ředitel izraelského ministerstva zahraničí.

Co se týče Netanjahuovy role v této věci, kritický je bývalý generální konzul Izraele v New Yorku Alon Pinkas. Vyčítá lídrovi Izraele, že svévolně poškodil vztahy s Demokratickou stranou, ignoroval postoje většiny amerických Židů, a když roku 2015 mluvil v Kongresu proti jaderné dohodě s Íránem, zbytečně konfrontoval Obamu i Bidena. „Myslet si, že on může zlepšit vzájemné vztahy, je jako očekávat, že se z pyromana stane hasič,“ řekl Pinkas.

Podobně to nahlíží Mark Mellman, lídr Demokratické většiny pro Izrael: „Kdo chce mít židli u stolu, musí respektovat ten úřad, osobnost v jeho čele.“ Čímž nezakrytě říká, že Netanjahu až dosud Obamovu a Bidenovu partu nerespektoval.

Spíše vzácný hlas, k Bidenovi kritický, zastupuje Morton Klein, šéf Americké sionistické organizace: „Znám Bidena 25 let. Kdykoli slíbil udělat něco pro Izrael, nic z toho nakonec nebylo.“ Ale i on dodává, že posuzovat ho bude až podle skutků jako prezidenta.

S ÍRÁNEM AŽ PO ČERVNU

Toto byly spíše spekulace o osobních vztazích politiků. Ale pak je tu praktická věc nejvyšší důležitosti – osud jaderné dohody s Íránem. Že se k ní Biden vrátit chce, je očividné, ale zatím nelze vynášet definitivní soudy. Píše o tom Alex Fishman na webu Ynet.

Americký vyjednávací tým se chystá na dvě fáze. První potrvá do června, kdy budou v Íránu prezidentské volby, do té doby se nerozhodne nic zásadního. Další fáze, už s novým vedením Íránu, bude dlouhodobá, ale i během ní by se měly uchovat Trumpem vyhlášené sankce.

Až pak by mohly nastat neshody mezi izraelskými lídry Netanjahuem a Gancem. Bibi trvá na tom, aby sankce platily, dokud se Írán nezřekne celého jaderného programu. Ministr obrany Benjamin Ganc nevylučuje možnost, že Biden prosadí lepší smlouvu s Íránem. Ale dodává, že takový dokument musí zahrnout nejen ukončení íránského jaderného programu, ale i účinný zákaz rozmisťování jeho balistických raket v regionu, zejména v Libanonu a Sýrii.

K té druhé variantě se přiklánějí i opory izraelské bezpečnostní komunity. Ale jakou šanci má na úspěch, to neví ani Ganc, ani Biden, ani nikdo jiný na světě.

ZBYNĚK PETRÁČEK

NOUZOVÉ PŘISTÁNÍ ...a další události

/Vybráno z českých médií/

„17. října 1763 prodala cerhenická vrchnost, zastoupená administrátorem Wilhelmem Frankem, pusté místo vedle domu primátora Antonína Zvěřiny (č. p. 7), kde kdysi panská stodola stávala, mirotickému židovstvu k vystavění modlitebny (Bethaus) nebo židovské školy za 50 zlatých. Kupující se zavázali, že budou stavení udržovat v dobrém stavu a jiné Židy, kromě Židů stražovických, že nebudou přijímat a přechovávat. Současně jim bylo dovoleno zřídit v nově vystavěné škole byt pro židovského učitele, který však nesmí jiné než židovské děti vyučovat. 1770: povolil židovstvu cerhenický administrátor Ferdinand Kneidinger zřídit vedle školy na panské půdě novou studnu, za to se zavázali platit ročně do panského důchodu stanovenou činži 1 zlatý 30 krejcarů.“ (*Zpravodaj města Mirotic*, 9. 11.) ■■ Hrozné dědictví kolonialismu se nyní projevuje tím, že velká část obyvatel kdysi kolonizovaných zemí strašně touží usadit se v zemi krutých kolonizátorů. Je to, jak Camus píše, jako kdyby se hned po válce Židé hrnuli do Německa nebo Poláci netoužili po ničem jiném než se usadit v Rusku. Něco v těch výkladech zkrátka nehraje. Přesto je ‚výměna národa‘ trpěná a její destruktivní dopad na ‚vyměněné území‘ (kriminalita, sociopatologické jevy atd.) je zdůvodňován ‚špatným svědomím‘ bývalých kolonistů, které už přitom dávno nemá reálnou vazbu se skutečností. Splynulo s ideologií ‚dogmatického antirasismu‘, toho podle Alaina Finkielkrauta komunismu 21. století, který ostře zatočí s každou kritikou ‚velké výměny‘, neboť okamžitě zasyčí nejhorším možným obviněním, tedy rasismem, za nímž se hned objeví silueta Adolfa Hitlera,“ uvádí v recenzi knihy Renauda Camuse *Velká výměna* J. Peňás. (*Týdeník Echo*, 12. 11.) ■■ „Jak píše Václav Rypl v knize *Z dějin naší vzduchoplavby*, Kudlička údajně poprvé vyletěl ze své samoty nad nedaleký Strpský rybník, nemohl však ‚vystačiti s dechem a musil se spustiti na zem nad okrajem rybníka, aby se neutopil‘. Časem vylepšil křídla natolik, že létal do pět kilometrů vzdálených Vodňan. Zdejší Žid Izák Arnšteiner pamatoval ze svého dětství vyprávění o muži, který v předvečer šabatu 19. září 1783 nouzově přistál na okně vodňanské synagogy. ‚Posel z nebes‘ přítomné věřící řádně vyděsil. Nakonec však převládlo přesvědčení, že jsou svědky příchodu očekávaného Mesiáše, a bohatě ho obdarovali,“ uvádí *Magazín Práva* v článku *Jihočech Kudlička: první vzduchoplavec?*. (14. 11.) ■■ Třetí kniha Baracka Obamy, bývalého prezidenta USA, trhá rekordy v prodeji. Autobiografická *A Promised Land* (Země zaslíbená) popisuje nejen Obamovo dětství, ale rovněž první roky v úřadě a setkání s představiteli různých zemí. V knize se objevili také čeští prezidenti Václav Havel a Václav Klaus nebo Benjamin Natanjahu. Co si o nich Obama myslí? Setkání s Václavem Havlem popisuje jako setkání se svým vzorem, protože prý dokázal zůstat věrný svým hodnotám i poté, co zvítězil a stal se hlavou státu. To pro Obamu bylo důkazem, že je možné zachovat si i po vstupu do politiky „nepoškozenou duši“. Jiný pohled měl na Havlova nástupce Václava Klause, kterého přirovnává k tureckému prezidentovi Recepu Erdoganovi. Klaus byl podle něj předzvěstí vzestupu krajní pravice v celé Evropě a byl ztělesněním toho, „jak ekonomická krize (v letech 2008–2009) způsobila nárůst nacionalismu, protiimigračního sentimentu a skepticismu o evropské integraci“, cituje z knihy časopis *Foreign Policy*. „Klaus by snadno zapadl do republikánského Senátu USA. Stejně snadno jsem si dovedl představit Erdogana jako mocného politika v chicagské radě města,“ dodává Obama. Právě v Chicagu Obama začínal svoji politickou kariéru a představitele amerického města nemálo kritizuje. S izraelským premiérem Benjaminem Netanjahuem neměl tak dobré vztahy, jako má současný prezident Donald Trump. „Netanjahu umí být okouzlující, nebo přinejmenším starostlivý,“ zhodnotil ho Obama. „Ale jeho vnímání sebe sama jako vrchního ochránce Židů před katastrofou mu umožňuje ospravedlňovat téměř všechno, co ho udrží u moci.“ (Aktuálně.cz, 20. 11.) ■■ Náměstí svatého Marka pod vodou vypadá děsivě. Vlny v ulicích jako kdyby opravdu varovaly před zánikem ledovců kdesi na druhém konci světa. Jenže tzv. *acqua alta* (vysoká voda) se v Benátském zálivu opakuje odnepaměti. Historicky je doložena už od 5. století. V některých letech se hladina laguny zvedne skoro o dva metry. Benátčané berou „vysokou vodu“ jako součást života ve městě vystavěném na mořském dně. V novověku jim to usnadňuje labyrint lávek, po kterých se dá městem procházet suchou nohou i bez vysokých rybářských gumáků. *Acqua alta* je jarní a podzimní záležitost způsobovaná pravidelnou kombinací astronomického vysokého přílivu a sezonních větrů *sirocco* a *bóra*. Je však pravda, že se zvyšující se hladinou oceánů může být během let „vysoká voda“ stále vyšší. Benátky se tomu brání systémem mobilních hrází s názvem MOSE („Mojžíš“). Starozákonní prorok podle Bible s boží pomocí přikázal vlnám, aby se rozestoupily a umožnily Židům uniknout před pronásledováním faraonovými vojsky. (*Magazín Víkend DNES*, 21. 11.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Dne **7. října** zemřel v New Yorku reverend **Joseph (Joe) Ben-David**, filosof, učitel a propagátor humanistického směru v psychologii a teologii, který v březnu oslavil sté narozeniny. (Oslava, stejně jako většina podobných akcí v letošním roce, se konala přes Zoom. Jubilant byl sice již upoután na lůžko, ale přesto nám na dálku zazpíval českou lidovku.)

Joseph Ben-David se narodil v roce **1920**, tedy **před sto lety**, v Praze v židovské rodině majitele tiskárny. Od mládí se zabýval sociálními otázkami a brzy se stal vedoucím ve skupině mladých unitářů, baptistické kongregace založené Dr. Norbertem Fabiánem Čapkem, náboženským myslitelem, který byl v roce 1942 zavražděn v Dachau. Joseph Ben-David byl aktivní také ve skupině sionistické mládeže a krátce po okupaci Československa se rozhodl utéci do Palestiny. Jeho otec zemřel roku 1939 v Praze, maminka měla syna následovat do Palestiny, ale nakonec to nestihla (později byla zavražděna v koncentračním táboře). V Palestině Joseph zastával různá povolání a zároveň pokračoval ve svých aktivitách na poli sociální pomoci. Podílel se na činnosti Společnosti pro tvůrčí kulturu. Byla to jeho cesta, jak bojovat s náboženskou, rasovou a etnickou nesnášenlivostí a podporovat dialog mezi křesťany, židy, muslimy a drúzy v Jeruzalémě. V roce 1948 sloužil v elitní jednotce izraelské armády a distribuoval léky zraněným, kteří zůstali uvězněni ve zničených vesnicích po válce za nezávislost. O rok později pomáhal na lodi, jež převážela přeživší holokaust z Marseille do Haify.

Joseph Ben-David. Foto archiv.

Roku 1954 odjel do USA, aby pomáhal svému příteli, filosofovi Martinu Buberovi s propagací jeho politické strany Ihud, podporující sionismus a židovsko-palestinský dialog. V letech 1963–1972 působil Joseph Ben-David jako mluvčí a později prezident newyorské pobočky Americké humanistické asociace. Za jeho vedení vzrostl počet členů z původních 75 na 800.

V roce 1973 založil nezávislou Humanistickou církev (Church of Humanism) a stejnojmennou nadaci odkazující k myšlenkovému dědictví Norberta F. Čapka. Ben-Davida silně ovlivnilo Čapkovo tvůrčí náboženství založené na chápání Boha jako smyslu života či vyšší moudrosti vymezené pro každého jednotlivce zvlášť; inspirovala ho i díla Wilhelma Reicha, Ericha Fromma, Abrahama Maslowa či Hannah Arendtové.

Po sedmačtyřicet let, kdy stál v čele Humanistické církve se sídlem na manhattanské Upper West Side, byl v kontaktu s předními představiteli různých duchovních směrů po celém světě, hojně přednášel a zanechal po sobě početnou komunitu s řadou následovníků. Nikdy nepřestal sledovat dění v rodné zemi: v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století několikrát navštívil Československo a setkal se s představiteli Charty 77. Humanistická církev udělila roku 1979 svou výroční cenu předním osobnostem Charty Daně Němcové a dramatiku Václavu Havlovi, který byl tehdy ve vězení. V posledních letech byl reverend Ben-David aktivní rovněž v Československé společnosti pro vědy a umění (SVU) v New Yorku. Více informací o „Joeově" životě a idejích lze nalézt na stránce Church of Humanism.org. *Monika Hanková*

Před **10 lety**, **5. prosince 2010**, zemřela v Praze překladatelka a spisovatelka **Heda Margoliová- Kovályová**, rozená Blochová. Narodila se roku 1919 v Praze, s rodiči byla deportována do lodžského ghetta a poté do Osvětimi. Roku 1947 se provdala za Rudolfa Margolia, též přeživšího holokaust, jenž v letech 1949–1952 zastával v Gottwaldově vládě funkci náměstka ministra zahraničního obchodu, roku 1952 byl obviněn v rámci „protistátního centra v čele s Rudolfem Slánským" a popraven. Vdova po něm a syn pak byli vyhozeni z bytu a živořili. Později se H. Margoliová provdala za filosofa Pavla Kovályho a na špičkové úrovni překládala z angličtiny (Steinbeck, Below, Chandler aj.). Po ruské okupaci roku 1968 emigrovala s manželem do USA, pracovala jako knihovnice na Harvardově univerzitě a v nakladatelství manželů Škvoreckých vydala poprvé své paměti pod názvem *Na vlastní kůži*. Do rodné země se vrátila roku 1996. Je pohřbena na Novém židovském hřbitově v Praze. *am*

RABÍN JONATHAN SACKS
(8. 3. 1948–7. 11. 2020)

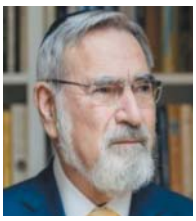

Foto archiv.

V listopadu zemřel v Londýně ve věku dvaasedmdesáti let na rakovinu bývalý britský vrchní rabín, lord Jonathan Sacks.

Jeho předčasný odchod vyvolal mnoho smutku, dokazujícího, jak významnou roli hrál nejen ve Velké Británii, ale v celém židovském – a co je pozoruhodné – i nežidovském světě. Byl rabínem, ale také veřejným intelektuálem, jenž často vystupoval v rozhlase a televizi, v tisku. Lidé oceňovali Sacksovu schopnost srozumitelným způsobem zprostředkovat starozákonní víru a tradici. Vnímat ji jako přirozenou cestu pro současnost, ale také naopak: nazírat na biblická témata současnýma očima. Ve svém díle zdůrazňoval hlavně odpovědnost: rodičů a vůdců; každého člověka za to, jak nejlépe využít potenciál, jímž ho Bůh obdařil; odpovědnost za udržení morálního rozměru judaismu, odpovědnost za společenství, ale také za stav země i Země.

Vystudoval filosofii na Univerzitě v Cambridgi. Jako mladík podnikl cestu po USA a během ní se setkal se dvěma osobnostmi, které ho ovlivnily natolik, že se rozhodl pro rabínskou dráhu: s rabínem Josefem Solovějčikem, učencem a filosofem, a s vůdcem lubavičského hnutí, rabim Menachemem Schneersonem. Roku 1976 završil rabínská studia, poté působil jako duchovní vůdce v několika londýnských synagogách. Roku 1991 se stal vrchním rabínem ortodoxní komunity Spojeného království; tuto funkci vykonával až do roku 2013.

Napsal přes pětadvacet knih, přispíval komentáři k týdennímu čtení z Tóry (řadu z nich naši čtenáři znají) a jeho internetové projevy si našly cestu ke dvěma milionům diváků. Roku 2005 jej královna povýšila do šlechtického stavu a ve Sněmovně lordů vyzýval k boji proti antisemitismu a k solidaritě se Státem Izrael. V češtině si lze přečíst jeho díla *O svobodě a náboženství. Třicet šest zamyšlení nad věčně živými tématy biblických příběhů*, dále *Důstojnost v rozdílnosti. Jak se vyhnout střetu civilizací* a *Ne v Božím jménu. Jak čelit náboženskému násilí*. **(am)**

Z NOVÝCH KNIH

Leo Pavlát
OSM SVĚTEL (CD, MP3)

■ Kniha *Osm světel* (2. vydání 2007) zahrnuje nejznámější židovské pohádkové příběhy, legendy, bajky a anekdotická vyprávění. Čerpají ze starých náboženských textů – Talmudu a midrašů – a současně se v nich odrážejí pozdější pohnuté osudy Židů rozptýlených na různých místech světa. Leo Pavlát shromáždil a převyprávěl více než sedmdesát moudrých i veselých příběhů z prostředí židovských učenců, Židů sefardských i aškenázských, stejně jako z chasidského prostředí. Nyní tyto příběhy vycházejí v audiopodobě a čtou je Arnošt Goldflam, Jan Potměšil a Jaroslav Kepka.

Vydalo vydavatelství Supraphon roku 2020. Soubor 2CD (MP3) stojí 369 Kč, v předprodeji na www.supraphononline.cz 332 Kč.

Terezie Dubinová
JAK NAPRAVOVAT SVĚT

■ Podtitul knihy hebraistky T. Dubinové zní *Rozhovory s inspirativními Izraelci*. Při cestách po Svaté zemi připravila na čtyřicet rozhovorů s Izraelkami a Izraelci, kteří se snaží v rozmanitých oblastech o *tikun olam*, tedy o nápravu světa. Interview jsou tematicky rozdělena do čtyř oddílů: s lidmi pracujícími v různých občanských aktivitách, dále v umění, v oblasti terapie a v oblasti spirituality. Rozhovory čtenáři připomenou, jak je izraelská populace sociálně, nábožensky a kulturně rozmanitá a s jak různorodými problémy se potýká. Ti, s nimiž mluvila autorka knihy, to činí odvážně, s nadhledem i humorem.

Vydalo nakladatelství Zlatý květ v Praze roku 2020. 312 stran, fotografie. Doporučená cena 390 Kč.

Tomáš a Martin Welsovi
SANCTA FAMILIA

■ Knihu vytvořili bratři Tomáš a Martin Welsovi jako dárek pro své rodiče, matku Idu a otce, významného architekta Rudolfa Welse k Vánocům roku 1938 (o Welsových viz minulé číslo *Rch*). Podařilo se jim zachytit každodenní život jejich rodiny v Praze na konci třicátých let 20. století. Autorem ilustrací je výtvarně nadaný mladší ze sourozenců Martin.

V knize se střídá čeština s němčinou, tento stav odráží tehdejší jazykovou situaci v Praze. Dále se objevuje angličtina a francouzština. Všechny texty jsou přeloženy a grafické řešení umožňuje, že je kniha jazykově přístupná nejen českému čtenáři, ale i jinojazyčným mluvčím.

Název *Sancta Familia* vyjadřuje zkratkou rodinné vztahy: „Když mají dobrou náladu,

mají se moc rádi, a někdy se hádají tak, že by se roztrhli. Rodina, jak má být.“ V knize jsou zaznamenány obyčejné situace: Martin se prochází po ulici Na Příkopě s matkou Idou – mluví německy; na Můstku přechází do češtiny – tak, jak se na Václavském náměstí slušelo… V jiné scéně otec Rudolf a jeho obchodní partner diskutují o nejnovějším politickém vývoji ve světě. Jinde se spekuluje o tom, zda má Tomáš přítelkyni, a jinde zase, kdy hodlá Idina přítelkyně paní Lederkrempová emigrovat.

Vydalo nakladatelství Triáda v Praze roku 2020. Z němčiny přeložila Michaela Škultéty, z francouzštiny přeložil Jiří Pelán a doslov Davida Vaughana z angličtiny přeložila Adéla Tošovská. 136 stran, ilustrace; doporučená cena 349 Kč (v e-shopu nakl. 297 Kč).

Arno Pařík
JIŘÍ GEORG JILOVSKÝ

■ Jiří Jilovský (1884–1958) vstoupil do profesionálního života po ukončení pražské akademie v roce 1908. Mimo knižní úpravy byl autorem exlibris, u kterého se řadí mezi zakladatele žánru jako takového. Byl virtuózním kreslířem a ovládal všechny grafické techniky. V malbě se především zabýval portréty, malbou v plenéru a starou Prahou. Tu zachycoval i v grafice. Řada prací, zejména z počátku jeho tvorby, se zaobírá mytologií, pohádkou a symbolikou.

Jeho dva synové zemřeli v koncentračním táboře. On sám přežil zásluhou toho, že ho z Osvětimi převezli do Sachsenhausenu, kde byl zaměstnán v padělatelské dílně (příběh byl zfilmován pod názvem *Ďáblova dílna*), která vyráběla padělky anglických liber.

Po válce se pokusil vrátit ke své práci. Ateliér byl stejně, jako u řady dalších židovských česko-německých autorů, za války zničen. Většina volných prací tak nenávratně zmizela. Jiří Georg Jilovský zemřel zapomenut v roce 1958.

Arno Pařík, největší znalec Jilovského tvorby, ji přehledně propojil do tematických kapitol, rozsáhlý obrazový doprovod je sumou toho nejlepšího z umělcova díla.

Vydalo nakl. Arbor vitae v Praze roku 2020. 240 stran, obrazový doprovod. Dop. cena 790 Kč (v e-shopu nakl. 600 Kč).

Peter Pomerantsev
TOHLE NENÍ PROPAGANDA
Válka proti realitě

■ Žijeme ve zrychlené době plné nejrůznějších vlivů. Reportér a spisovatel Peter Pomerantsev nás zavede do předních linií dezinformační války, kde se setkáváme s twitterovými revolucionáři, populisty, identitáři, džihádisty, hlídači pravdy a mnoha dalšími. Čtyřicet let poté, co byli jeho rodiče jakožto disidenti pronásledováni KGB, Pomerantsev dokládá, že se Moskva opět stala propagandistickou velmocí. Jeho výzkum ho proto zavedl zpět do Ruska – ale odpovědi, jichž se dopídil, nebyly takové, jaké očekával. Kniha *Tohle není propaganda* je zčásti reportáž, zčásti intelektuální dobrodružství – zkoumá, jaká je role politiky i nás samých v době, kdy je pravda často obracena vzhůru nohama.

Vydalo nakladatelství Dokořán v Praze roku 2020. Z angličtiny přeložila Petruška Šustrová. 240 stran, dop. cena 298 (v e-shopu nakl. 224 Kč).

Laurent Tirard
LEKCE FILMU

■ Výhodně lze nyní koupit knihu rozhovorů o filmové tvorbě, které vedl francouzský režisér a novinář Laurent Tirard s proslulými a uznávanými světovými režiséry (mezi nimi s Milošem Formanem, Romanem Polanským, bratry Coenovými či Woodym Allenem). Tirard se do tématu ponořuje o něco hlouběji, než tomu u běžných interview bývá, a odkrývá technické, tvůrčí či názorové aspekty práce filmového režiséra. Tirard položil všem zpovídaným autorům tytéž otázky, takže čtenář může jejich odpovědi vzájemně porovnávat.

Vydalo nakladatelství Dokořán v Praze roku 2014. Přeložila Alena Smithee, 352 stran, fotografie. Dop. cena 499 Kč, v e-shopu nakl. 149 Kč.

CHANUKA 5781 ON-LINE

■ S velkou lítostí oznamujeme, že kvůli zdravotním opatřením v rámci nouzového stavu se letos nekonají tradiční chanukové oslavy. Pražská židovská obec a Federace židovských obcí v ČR se však pokusí připomenout Chanuku alespoň on-line. Sledujete webové stránky www.fzo.cz a www.kehilaprag.cz, kde naleznete informace k přenosům. Nejdříve by pozvánka

Na jeruzalémském trhu o Chanuka. Foto Karel Cudlín.

měla přijít z pražské komunity na podvečer 10. prosince, kdy se zapaluje první chanuková svíce.

ODBOR PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU ŽMP ON-LINE

■ **Vzhledem k pokračování nouzového stavu se všechny pořady OVK ŽMP konají stále on-line; program je společný pro pražskou i brněnskou pobočku. Pořady se přenášejí pomocí aplikace Microsoft Teams.**

■ **Informace pro zájemce o účast na on-line pořadech: Zašlete laskavě e-mail na lucie.krizova@jewishmuseum.cz či barbora.dockalova@ jewishmuseum.cz.**

Do předmětu laskavě napište PŘENOS ON-LINE a datum pořadu. Den před konáním pořadu vám zašleme odkaz, přes který se budete moci v reálném čase připojit k přednášce. V průběhu přednášky bude možné klást dotazy formou on-line chatu, který je součástí aplikace. Aktuální informace sledujte na www.jewishmuseum.cz. *lk, bd*

Program

■ 1. 12. od 18 hodin: ***Válečný veterán RAF a Dobrodružství pana Wellingtona***. Válečný veterán RAF Tomáš Lom, rozený Löwenstein, se narodil v roce 1924. Jako čtrnáctiletý židovský chlapec musel utéct před nacisty z Prahy do Anglie, kde se v osmnácti letech dobrovolně přihlásil do československé armády. Létal u legendární 311. československé bombardovací

KULTURNÍ POŘADY

perutě britského Královského letectva. Besedu s jedním z posledních českých žijících veteránů RAF moderuje Hana Bergmannová Klímová, autorka knihy *Dobrodružství pana Wellingtona,* která vznikla roku 2018 právě na motivy vyprávění pana Loma.

■ 2. 12. od 18 hodin: **Představení knihy *Jak napravovat svět. Rozhovory s inspirativními Izraelci***. Hebraistka a kulturoložka Terezie Dubinová představí svou novou knihu rozhovorů s Izraelci, působícími v oblastech občanské aktivity, umění, terapie a spirituality. Izraelci ani v náročných geopolitických a společenských podmínkách nevzdávají úsilí o komunitní spolupráci či osobní angažovanost. Tamější nábožensky, etnicky a kulturně pestrá společnost by se bez občanské odpovědnosti neobešla.

■ 7. 12. od 18 hodin: ***Archeologie holokaustu***. Přednáška archeologa doc. Pavla Vařeky ze Západočeské univerzity v Plzni, který se dlouhodobě zabývá studiem hmotného svědectví holokaustu s využitím archeologických metod. Tato mladá historická disciplína poskytuje hmotné doklady o podmínkách života v koncentračních a pracovních táborech a dokáže odhalit cenné informace i na místech, kde byly stopy existence důkladně zahlazovány. S týmem archeologů prováděl výzkum v lokalitě tzv. cikánského tábora v Letech u Písku, v místech polského koncentračního tábora v Treblince či bývalého pracovního tábora v Jáchymově.

■ 10. 12. od 18 hodin: ***Bojovníci a krajané***. Od roku 2017 vydal českobudějovický novinář a fotograf Radek Gális v rychlém sledu šest knižních titulů, věnovaných různým aspektům československých dějin posledního století. Dva poslední zahrnují i řadu židovských osudů. Ve svazku *Rozpůlená srdce aneb Život mezi Československem a Izraelem* (2019) zachytil autor vzpomínky lidí, pro něž byly domovem obě země, mimo jiné spisovatelů Viktora Fischla a Ruth Bondyové nebo pilota Huga Maroma. V další sbírce rozhovorů, nazvané *Příliš mladí na válku* (2020), jsou v centru pozornosti veteráni druhé světové války. S jihočeským publicistou bude o jeho setkáních mluvit Petr Brod.

■ 15. 12. od 18 hodin: ***Samařské rukopisy z Vádí Dalíje***. Tzv. samařské rukopisy byly objeveny roku 1962 několik kilometrů severně od Jericha. Tyto aramejské dokumenty jsou zhruba o sto let starší než nejstarší fragmenty z nedalekého Kumránu. Jedná se vesměs o právní dokumenty, které umožňují vhled do historické situace Samaří ve 4. stol. př. o. l. V rámci přednášky doc. Jana Duška z Centra biblických studií Evangelické teologické fakulty UK budou tyto texty představeny v kontextu ostatních rukopisných nálezů z Judské pouště.

■ 16. 12. od 18 hodin: ***Kašrut: co Židé jedí a co by neměli***. Jaké jsou hlavní zákonitosti košer stravování? Jak se tato pravidla vyvíjela, jak se aplikují ve výrobních provozech a domácnostech? O základním pilíři praktického judaismu promluví koordinátor kašrutu Vrchního rabinátu ŽOP Chaim Kočí.

VZPOMÍNKA NA PATRII

■ Pietní akt na nádraží Bubny, jejž připravil Památník ticha, připomněl ve středu 25. listopadu, přesně v den osmdesátého výročí tragédie, explozi na lodi Patria. Z téměř dvou tisíc židovských běženců z okupované Evropy zahynulo při výbuchu v haifském přístavu 270 mužů, žen a dětí.

Chanuka v Mea Šearim. Foto Karel Cudlín.

Akcí provázel Hanuš Bor, syn jednoho z pamětníků Patrie, v dialogu s režisérem dokumentárního snímku *Příběh trosečníků Patrie* Pavlem Štinglem.

Vzhledem k okolnostem se pietní akt odehrál bez účasti veřejnosti, ale byl přenášen on-line a přenos lze zhlédnout na facebookovém profilu PT (facebook.com/PamatnikTicha) a na www. bubny.org.

VÝZVY, ZPRÁVY
INZERCE

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Distanční výuka pokračuje**: Stále hledáme nové způsoby, jak zefektivnit distanční výuku. Radíme se, sdílíme dobré zkušenosti, jsme zapojeni v řadě profesních skupin, experimentujeme. Střípky z naší praxe si Vám dovolíme představit:

■ **Sedmáci a sekundáni** přidali do svého kuchařského portfolia další „Jewish comfort food" – bramborový kugel. Někteří připravili praktickou „cupcake" variantu. Vařilo se doma a „práci i výsledky" studenti sdíleli on-line.

■ **Seminární práce** na vyšším gymnáziu jsou opět v plném proudu, studenti si již vybrali vedoucího práce a téma, kterému se budou věnovat. Zároveň proběhly dva projektové dny k seminárním pracím. Někteří studenti si místo psaní seminární práce vybrali raději „dobrovolnický projekt", který běží na LŠ v letošním roce již potřetí a studenti si ho mohou zvolit jednou za studium. Tentokrát se dobrovolníci chtějí věnovat jednak doučování mladších žáků distanční i prezenční formou, jeden student bude pravidelně docházet na Hagibor a zde pracovat se seniory, máme také studentky, které by chtěly založit ve škole podpůrnou skupinu, jež by se spolu se školní psycholožkou věnovala hledání motivace ke studiu. Organizátorky této skupiny plánují besedy s odborníky a podpůrná setkání.

■ **Den svobody – studenti Lauderových škol** si každoročně při příležitosti výročí sametové revoluce připomínají, že žít ve svobodné společnosti není samozřejmé a že je nutné se o společnost, v níž chtějí žít, i osobně zasadit. Letošní projektový den se týkal trezorových filmů a jeho cílem bylo nejen zhlédnout jeden z filmů (konkrétně *Kladivo na čarodějnice*), dozvědět se okolnosti vzniku filmu, ale i formulovat si vlastní „poučení".

■ **Projektového dne na téma migrace a uprchlictví** se zúčastnila tercie. Pod vedením lektorů Hello CR – UNHCR Czech Republic se nejen seznamovali s rozdíly mezi uprchlictvím a migrací, ale vyzkoušeli si simulovaný proces žádosti o azyl v zemi, jejíž kultura je zásadně odlišná od jejich vlastní, a aktivně se zúčastnili rozhovoru se syrským uprchlíkem, který přímo on-line odpovídal jejich dotazy.

■ **Program divadelního semináře** měl být postaven na návštěvách divadelních představení (v rámci Klubu mladého diváka) a následného rozboru. Studenti stihli jen *Romea a Julii* v Divadle ABC. Díky projektu Dramox.cz se mohou podívat alespoň na záznamy divadelních představení, jež následně společně rozebírají.

■ Díky pomoci rodičů našich žáků a studentů nabízejí Lauderovy školy **rozvoz obědů** ze školní jídelny.

■ **Chanukový bazar** letos bude! Nemůžeme se sice sejít na tržišti skutečném, ale máme připravenu alternativu, která jistě zcela uspokojí jak výrobce, tak kupující – nabízet i kupovat se bude na novém lauderovském bazarovém e-shopu. Odkaz na něj najdete na stránkách školy www.lauder.cz. Výtěžek bazaru letos půjde na podporu činnosti DSP Hagibor.

PRODEJ ČASOPISU V DOBĚ NOUZOVÉHO STAVU

■ Pokud se vládní opatření nezmírní, lze *Roš chodeš* stále kupovat jen ve vrátnici Nového židovského hřbitova v Praze 3 (stanice metra Želivského) nebo ve výdejním okénku knihkupectví Academia na Václavském náměstí (kde ho lze objednat i přes e-shop, www.academia.cz). Informace o předplatném získáte na adrese roschodes@sefer.cz.

Zemřela Rivka Rosenová

Dne 7. listopadu zemřela po dlouhé nemoci v izraelském Ramat Ganu ve věku 97 let paní Rivka Rosenová, rozená Rosenbaumová. Pocházela z moravských Pohořelic, před okupací Československa stihla odjet do Palestiny, kde nastoupila do zemědělské školy v Petach Tikva. Zde se seznámila se svým manželem, Chaimem Rosenem, společně pak žili nejprve v Bnej Braku (tehdy ještě částečně sekulárním městě), poté v Ramat Ganu. Stejně jako její manžel (po roce 1989 honorární konzul ČR v Izraeli) se nepřestala zajímat o dění v rodné zemi a nikdy nezapomněla na své blízké, kteří zahynuli za holokaustu. „Maminka měla pěkný český humor, ale vždycky smíšený se smutkem. Jediné, co jí z domova zůstalo, byly staré hodiny, které za ní jako zázrakem doputovaly a které s láskou uchovávala," vzpomínal její jediný syn Giora. *Necht' je její duše přivinuta do svazku živých.*

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5781

Letošní ročenka (2020/2021) přináší jako obvykle v češtině dosud nepublikované nebo aktuálně jako součást větších celků vycházející texty židovských autorů domácích i zahraničních.

První v pořadí je *Příběh a přítomnost*, čtvrtá kapitola z knihy izraelsko-amerického autora Josiho Kleina Haleviho *Dopisy přes zeď*, v níž se autor pokouší „palestinskému sousedovi" popsat příběh židovského Izraele, který se snaží vidět rovněž z palestinské perspektivy.

Druhým textem je exkurz v USA působícího historika a slavisty Jindřicha Tomana, věnovaný pohledu zahraničních návštěvníků Prahy na Židovské Město v Praze (v první polovině 19. století).

Následuje zamyšlení francouzské historičky nad knihou Erica Karpelese *Téměř nic. Dvacáté století, dílo a život Józefa Czapského*.

Pozapomenutého básníka píšícího v jidiš, veterána druhé světové války i vězně sovětského gulagu Matveje (Motla) Grubiana představuje čtenářům v obsáhlejším výboru Jan Machonin.

Ze zcela jiného prostředí je povídka Joava Katze *Průvodce městem*. Současný izraelský autor ji uveřejnil v antologii *Tel Aviv noir*, která se, podobně jako další soubory povídek, věnované v sérii noir velkým světovým městům, pokouší zachytit jeho odvrácenou tvář.

Dalším básníkem, zastoupeným v letošní ročence, je Jeff Friedman, současný americký básník a překladatel, věnující se s ironií i nostalgií židovským tématům.

Izraelská autorka Batya Gur napsala několik románů, řadu dětských knih a také několik úspěšných detektivek, které spojuje postava inspektora Ochajona. Naše ukázka je z kriminálního románu *Na počátku bylo slovo*.

Poslední dva příspěvky jsou od autorů, kteří v ročence už několikrát publikovali: Arnošt Goldflam dodal úvodní kapitoly z připravované knihy *Hlavně o mamince*. Povídka Davida Jana Novotného *Pro jedno kůzle* má příští rok vyjít v povídkové knize *Rozinky v blátě*.

Židovská ročenka 5781 (2020/2021) má 120 stran, doporučená cena je 180 Kč, cena v redakci 150 Kč.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorý v mesiaci **december** slávi sviatok svojich narodenín: pani Anna Feriančíková, nar. 1.12. – 83 rokov; pani Alica Frühwaldová, nar. 11.12. – 73 rokov, a pani Zuzana Turčanová, nar. 5.12. – 57 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **december** oslávia narodeniny: pani Katarína Blatná – 70 rokov; pani Katarína Engelová – 72 rokov; pán Ján Fränkl – 75 rokov; pani MUDr. Dagmar Gavorníková – 65 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová – 76 rokov; pani PhMr. Oľga Horská-Hadraboví – 85 rokov; pani Dagmar Chorvátová – 73 rokov; pán Pavol Just – 80 rokov; pán Juraj Kohlmann – 82 rokov; pani MUDr. Viera Lesná – 74 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 91 rokov; pani Doc. PhDr. Katarína Podoláková – 77 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 78 rokov; pán MUDr. Peter Stanko – 74 rokov; pani Eva Švigutová – 77 rokov; pani Herta Vyšná – 90 rokov; pán Tomáš Weiss – 60 rokov, a pani Eva Zobelová – 73 rokov. Prajeme im veľa zdravia. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtie:

So smútkom oznamujeme, že v novembri zomreli vo veku 76 rokov pán Ondrej Herec a vo veku 101 rokov pani Alžbeta Veselá.

Zichronam livracha!

ŽO BRNO

V **prosinci** oslaví narozeniny: pan Jiří Berger, nar. 22. 12. – 76 let; pan Petr Bureš, nar. 14. 12. – 43 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22. 12. – 76 let; paní Olga Flasarová, nar. 16. 12. – 67 let; paní Eugeniia Kuznetcova, nar. 22. 12. – 33 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20. 12. – 45 let; paní Taťjana Pelíšková, nar. 24. 12. – 65 let; pan Pavel Pisk, nar. 7. 12. – 54 let; pan Ivo Rotter, nar. 3. 12. – 90 let, a paní Magdalena Shira Strachová, nar. 14. 12. – 46 let. Všem přejeme pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví narozeniny: paní Anna Kavková, nar. 8.12. – 78 let; pan Alexander Horský, nar. 9.12 – 76 let; pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 64 let, a paní Pavla Králíková, nar. 25.12. – 64 let. Přejeme jim pevné zdraví a spokojenost do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **decembri** slávia sviatok narodenín: pani

ZPRÁVY Z OBCÍ

Mgr. Mária Bayerová – 82 rokov; pani MUDr. Juliana Filová – 84 rokov; pán Ing. Michal Klein – 83 rokov; pani Edita Šalamonová – 97 rokov; pani Eva Weiczenová – 68 rokov; pani Magda Zádorová – 101 rokov; pán Mikuláš Ecker – 55 rokov; pani Katarína Eckerová – 58 rokov; pani Magdaléna Egryová – 73 rokov, a pani MUDr. Zuzana Hauserová – 73 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví jubileum tito naši členové: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 47 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 64 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 51 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 64 let; pan Stanislav Poskočil, nar. 13.12. – 86 let; paní Doc. PhDr. Lucy Topolská, nar. 31.12. – 87 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 42 let; pan Petr Kubalek, nar. 7.12. – 82 let; paní Eva Poláková, nar. 9.12. – 67 let; pan Jiří Kliměš, 2.12. – 45 let, a Eva Kliměšová, nar. 3.12. – 8 let. Přejeme jim hodně zdraví do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** oslaví jubileum naši členové: pan David Dvořák, nar. 7.12. – 21 let; paní JUDr. Jana Graňáková, nar. 5.12. – 59 let; paní Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 74 let; pan Ing. Roman Mamula, nar. 13.12. – 54 let, a pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 73 let. Přejeme jim pevné zdraví a spokojenost do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narozeniny tito naši členové: pan Petr Uhel – 44 let; paní MUDr. Rita Měšťanová – 57 let, a paní Eva Šašková – 69 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavují narozeniny: paní Eva Bastlová, nar. 22.12. – 89 let; paní Daniela Bočanová, nar. 26.12. – 75 let; pan Tomáš Dražan, nar. 12.12. – 81 let; paní Alice Horská, nar. 15.12. – 94 let; paní Natalija Hradecká, nar. 20.12. – 75 let; paní Eva Hrudová, nar. 22.12. – 75 let; paní Taťána Kohoutová, nar. 18.12. – 82 let; paní Evelina Merová, nar. 25.12. – 90 let; pan Petr Šramota, nar. 2.12. – 83 let; pan Otto Stern, nar. 19.12. – 94 let, a paní Michaela Vidláková nar. 30.12. – 84 let. Jubilantům přejeme hodně zdraví a spokojenosti do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Je naší smutnou povinností oznámit, že dne 16. listopadu zemřel ve věku 81 let pan Josef George Nadjar. Se zesnulým jsme se rozloučili 19. 11. na Novém židovském hřbitově v Praze.

Zichrono livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **december** sa životného jubilea dožívajú naši členovia: pán Mgr. Peter Čentík – 60 rokov; pani MUDr. Zuzana Červeňáková – 65 rokov; pani Zuzana Frličková – 56 rokov; pán Marcel Izrael – 43 rokov, a pán Bernard Lichtig – 73 rokov. Jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslaví své narozeniny: paní Anna Bírková, nar. 2.12. – 58 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 27 let, a paní Alice Sikytová, nar. 5.12. – 56 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

Želáme všetko najlepšie svojej členke paní Soňe Melkusové, ktorá v mesiaci **november** oslávi 77 rokov. Srdečne gratulujeme!

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie:

S poľutovaním oznamujeme, že naša členka Ing. MUDr. Viera Koppensteiner Ľuptáková zomrela dňa 8. októbra vo veku 79 rokov. Celej rodine týmto vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

Zichrona livracha!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **prosinci** oslaví své narozeniny: paní Mgr. Liana Novotná, paní Helena Klimentová, paní Veronika Rechová a paní Jitka Maserszmidová. Jmenovaným přejeme do dalších roků hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ZPRÁVY ZE SVĚTA

ZA STROM ŽIVOTA

Herec Tom Hanks a zpěvák Billy Porter patří k americkým osobnostem, které přislíbily pomoc v získávání financí na to, aby se synagoga Strom života v Pittsburghu stala centrem proti rasismu. Ve Stromu života zavraždil roku 2018 při antisemitském teroristickém útoku R. G. Bowers jedenáct věřících, byl to nejhrůznější atak na židovské společenství v USA. „Díky úsilí a podpoře lidí všech vrstev proměníme místo tragédie v centrum naděje, vzpomínek a vzdělávání," prohlásil místní rabín Jeffrey Myers.

POLLARD SMÍ DO IZRAELE

Bývalý civilní zpravodajský analytik amerického vojenského námořnictva 66letý Jonathan Pollard, který prováděl špionáž pro Izrael, ukončil v půli listopadu výkon trestu a podle amerického ministerstva spravedlnosti může opustit USA. Benjamin Netanjahu oznámil, že ho brzy očekává v Izraeli. Pollard byl v roce 1987 odsouzen v USA na doživotí za špionáž. Před pěti lety byl podmínečně propuštěn, ale nesměl opustit USA.

Pollard předal Izraeli tisíce tajných dokumentů. Byly mezi nimi také americké údaje o dodávkách sovětských zbraní do Sýrie a Iráku a o syrských chemických zbraních. Aféra se stala jednou z nejnepříjemnějších epizod v americko-izraelských vztazích. Pollard byl zadržen v listopadu 1985, když se neúspěšně pokusil získat azyl na izraelském velvyslanectví ve Washingtonu.

COVID A SPIKLENECKÉ TEORIE

V německé společnosti sílí kvůli pandemii nemoci covid-19 antisemitské nálady, živnou půdou se staly demonstrace proti karanténním opatřením, prohlásil zmocněnec německé vlády pro boj s antisemitismem Felix Klein.

Popírači existence koronaviru a zastánci spikleneckých teorií tvrdí, že opatření zneužívají elity k tomu, aby ovládaly obyvatele, nebo srovnávají současný stav se situací v nacistickém Německu.

Když v listopadu schvaloval Spolkový sněm hygienická opatření, konala se v Berlíně velká demonstrace, která přerostla v násilnosti. Protestující novelu označovali za obdobu zmocňovacího zákona, který v roce 1933 umožnil nacistickému vůdci Adolfu Hitlerovi chopit se neomezené moci. Jedenáctiletá dívka se na protikaranténní demonstraci v Karlsruhe přirovnala k Anne Frankové, neboť kvůli omezením nemohla legálně uspořádat narozeninovou oslavu podle svého přání.

Elie Nadelman: *Muž v cylindru*, 1920–1924.

PETICE PROTI ŘEDITELI

Na 750 historiků, odborníků v oblasti židovských studií a ředitelů židovských muzeí a muzeí holokaustu podepsalo petici proti novému řediteli Jad vašem, Památníku obětí a bojovníků šoa v Jeruzalémě. Na bývalém poslanci a ministru Efrajimu Ejtamovi jim vadí jeho extrémně pravicové protipalestinské názory. „Ejtamova nenávistná rétorika vůči izraelským Arabům a Palestincům je v rozporu se stanoveným posláním Jad vašem," píší signatáři.

VYLOUČEN A ZASE PŘIJAT

Nový šéf Labouristické strany (LP) Keir Starmer se rozhodl pozastavit členství bývalému vůdci strany Jeremymu Corbynovi. Problém viděl ve faktu, že Corbyn nedokázal zvládnout prudký nárůst antisemitismu mezi labouristy v době svého působení, a situaci navíc zlehčoval (viz *Rch* 5/2018 aj.). Tento trend a Corbynovu pasivitu, které židovské organizace i část LP ostře kritizovaly a které přispěly i k drtivému propadu strany v loňských volbách, potvrdil v říjnu i britský kontrolní orgán pro rasismus (EHRC). Poté, co se Corbyn za „bolest způsobenou židovskému společenství omluvil", exekutiva strany ho přijala zpět jako řádného člena. Corbynovi kritici to vnímají jako výsměch zjištěním, k nimž členové EHRC došli.

SYNAGOGA V BABÍM JARU

V Babím jaru, v místě dnešního parku v Kyjevu, má vzniknout synagoga. Má připomínat tragédii, když na konci září roku 1941 na tomto místě nacisté a jejich spolupracovníci a povraždili na 33 tisíc Židů. Otevření synagogy je plánováno na září příštího roku, nicméně není jisté, zda se stavba do osmdesátého výročí masakru stihne a zda se nestane jen dalším neuskutečněným projektem, jak tragédii důstojně připomenout.

LORENOVÁ JAKO PŘEŽIVŠÍ

Internetový poskytovatel filmů Netflix uvedl nový snímek, natočený podle knihy francouzského autora Romaina Garyho *Život před sebou*. Hrdinou knihy je Momo, arabský sirotek, jenž žije spolu s dalšími opuštěnými dětmi v pařížské imigrantské čtvrti Belleville u paní Rose, vysloužilé židovské prostitutky, která prošla holokaustem. Režisérem filmu je Edoardo Ponti, který do role paní Rose obsadil svou matku, 86letou hvězdu Sophii Lorenovou. Předchozí adaptaci románu natočil roku 1977 izraelský režisér Moše Mizrahi, který úlohu Rosy svěřil herečce Simone Signoretové. **(am)**

ראש חדש ירחון
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daníček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@ press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 12. 2020. **Cena 20 Kč** (0,90 €)